

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за квітень 2025 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	6
РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ	9
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	12
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	12
1. Злочини проти основ національної безпеки України	12
1.1. Державна зрада (ст. 111 КК)	12
2. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	13
2.1. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК)	13
3. Кримінальні правопорушення проти власності	15
3.1. Крадіжка (ст. 185 КК).....	15
3.2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК)	16
4. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту	17
4.1. Незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК).....	17
5. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	18
5.1. Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період (ст. 336 КК).....	18
6. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	21
6.1. Самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК).....	21
РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	22
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	22
1. Засади кримінального провадження	22
1.1. Повага до людської гідності (ст. 11 КПК)	22

2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження.....	23
2.1. Оперативні підрозділи (ст. 41 КПК).....	23
2.2. Потерпілий (ст. 55 КПК).....	25
3. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу.....	26
3.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому (ст. 127 КПК)	26
II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ.....	28
4. Загальні положення досудового розслідування	28
4.1. Початок досудового розслідування (ст. 214 КПК).....	28
5. Слідчі (розшукові) дії	29
5.1. Допит під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК)	29
6. Негласні слідчі (розшукові) дії.....	30
6.1. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК).....	30
6.2. Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК)	31
7. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування	34
7.1. Загальні положення закінчення досудового розслідування (ст. 283 КПК).....	34
7.2. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)	35
7.3. Відкриття матеріалів іншій стороні (ст. 290 КПК).....	39
8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування	41
8.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)	41
III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	46
9. Судовий розгляд	46
9.1. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК).....	46
9.2. Роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення (ст. 348 КПК).....	47
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	48
10. Провадження в суді апеляційної інстанції.....	48
10.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (ст. 392 КПК).....	48
10.2. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень (ст. 394 КПК).....	51
10.3. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)	52

10.4. Істотні порушення вимог кримінального процесуального закону (ст. 412 КПК).....	54
10.5. Недопустимість погіршення правового становища обвинуваченого (ст. 421 КПК).....	55
V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	55
11. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру	55
11.1. Запобіжні заходи (ст. 508 КПК)	55
11.2. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 514 КПК).....	57
VI. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ...	58
12. Умови відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження	58

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АТ	акціонерне товариство
ВС	Верховний Суд
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ДУ	державна установа
ЄДРСР	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
Закон	Закон України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
СК	Сімейний кодекс України
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
ЦК	Цивільний кодекс України

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1.1. Якщо при призначенні неповнолітньому покарання з урахуванням положень статей 99–102 КК таке покарання буде нижчим від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, додатково посилатись на ст. 69 КК не потрібно

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили неповнолітнього за ч. 2 ст. 125 КК із застосуванням ст. 100 КК до покарання у виді 60 годин громадських робіт.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що призначення неповнолітньому покарання поза межами санкції ч. 2 ст. 125 КК у виді громадських робіт з посиланням тільки на норми Загальної частини КК, що регулюють особливості призначення покарання неповнолітнім (ст. 100 КК), без врахування загальних засад призначення покарання, передбачених ст. 65 цього Кодексу, щодо дотримання мінімального розміру покарання, передбаченого санкцією даної статті, є неправильним застосуванням (тлумаченням) закону України про кримінальну відповідальність.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, зазначеного у постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 08.06.2023 у справі № 311/2644/21 (провадження № 51-189км22).

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що статті 99–102 КК конкретизують положення ч. 1 ст. 65 КК. Системний аналіз ст. 69 та статей 99–102 КК свідчить про те, що ці норми не конкурують між собою, оскільки статті 99–102 КК встановлюють розміри покарань, у межах яких вони можуть бути призначені у випадках вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім, якому покарання необхідно призначати незалежно від мінімального розміру покарань, передбачених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, за якою його засуджено, а також від того, чи є підстави для застосування положень ст. 69 КК. Разом з тим, при наявності умов та підстав, за вчинення кримінального правопорушення неповнолітньому може бути призначене покарання із застосуванням приписів ст. 69 КК.

Постанова ОП ККС ВС від 07.04.2025 у справі № 754/15594/23 (провадження № 51-4274кмо24)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610115>

1.2. Суд касаційної інстанції може самостійно перевірити процесуальні документи, які стосуються наявності у слідчого чи прокурора повноважень на здійснення

певних процесуальних дій у разі надання таких документів стороною обвинувачення під час касаційного перегляду судових рішень, якими особу було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення інкримінованого кримінального правопорушення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 368 КК, та обвинувачену – за ч. 5 ст. 27 – ч. 3 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту ставила під сумнів законність проведення слідчих дій у кримінальному провадженні, оскільки до обвинувального акту не були долучені постанови прокурора про визначення групи прокурорів. Натомість сторона обвинувачення надала касаційному суду копії відповідних постанов про визначення групи прокурорів.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, зазначеного у постанові Третьої судової палати ККС ВС від 26.01.2024 у справі № 466/9158/14-к (провадження № 51-645км18).

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що процесуальні документи, які підтверджують наявність повноважень у певної особи не є доказами у провадженні, тому суд касаційної інстанції може перевірити наявність повноважень у слідчого, прокурора на проведення ними тих чи інших процесуальних дій у цьому провадженні на підставі наданих прокурором документів.

Наявність у прокурора чи слідчого відповідних повноважень у кримінальному провадженні не залежить від того, суд якої інстанції перевірить відповідні процесуальні документи. Адже оцінка наявності чи відсутності повноважень судом є ретроспективною, оскільки певні повноваження мали бути у прокурора на певному етапі руху кримінального провадження.

Якщо стороною обвинувачення відповідні процесуальні підстави прокурором долучено на стадії касаційного розгляду і сторона захисту має можливість ознайомитися із відповідними процесуальними рішеннями, висловити свої міркування щодо них, то суд касаційної інстанції має повноваження оцінити обґрунтованість доводів сторони захисту про здійснення досудового розслідування неуповноваженими особами, про недопустимість доказів на цій підставі.

Постанова ОП ККС ВС від 07.04.2025 у справі № 349/508/16-к (провадження № 51-3565кмо24)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126649292>

1.3. Положення ч. 1 ст. 461 КПК, згідно з якими заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом трьох місяців після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла

дізнатися про ці обставини, підлягають застосуванню як у разі коли в заяві йдеться про обставини, які підтверджують вчинення особою більш тяжкого кримінального правопорушення, ніж те, за яке її було засуджено, або спростовують висновки про її невинуватість (частини 2, 3 вказаної статті), так і в разі коли в заяві йдеться про обставини, що підтверджують невинуватість засудженого або вчинення ним менш тяжкого кримінального правопорушення (ч. 4 ст. 461 КПК)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: засуджений звернувся до апеляційного суду з клопотання про поновлення строку на подання заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали апеляційного суду від 03.04.2019. Підставою для поновлення зазначав те, що в його заяві є дані про обставини, які підтверджують його невинуватість, а відповідно до ч. 4 ст. 461 КПК за наявності таких обставин перегляд рішення за нововиявленими обставинами строком не обмежено. Суд апеляційної інстанції відмовив засудженому у задоволенні клопотання та повернув йому заяву.

У касаційній скарзі засуджений стверджував, що положення ч. 4 ст. 461 КПК залишились поза увагою апеляційного суду.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків у постановях Другої судової палати ККС ВС від 10.11.2020 (справа № 676/7843/19, провадження № 51-3935км20) та від 24.03.2024 (справа № 401/1156/15-к, провадження № 51-3766км18).

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що ч. 1 та частини 2–4 ст. 461 КПК регламентують різні процесуальні строки. Так, ч. 1 ст. 461 КПК чітко вказує, що заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом трьох місяців після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини. Таким чином, цей строк установлено виключно для особи, яка звернулася до суду, і він відраховується з того моменту, коли вона дізналася про обставини, які вважає нововиявленими.

Водночас частини 2–4 ст. 461 КПК установлюють строки, протягом яких допускається перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, а не строки, протягом яких особа може звернутися до суду з відповідною заявою. Так, виправдувальний вирок може бути переглянуто виключно протягом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Для обвинувального вироку встановлено два строки: перший – коли нововиявлені обставини свідчать про вчинення більш тяжкого злочину, тоді протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за більш тяжкий злочин; другий – коли нововиявлені обставини підтверджують невинуватість засудженого або вчинення ним менш тяжкого кримінального правопорушення, тоді перегляд строками не обмежено.

Разом з тим правила частин 2–4 ст. 461 КПК підлягають застосуванню з урахуванням приписів ч. 1 цієї статті, що визначають строк, протягом якого можуть бути подані відповідні заяви учасниками кримінального провадження, які не підпорядковуються і не змінюються положеннями частин 2–4 указаної статті.

Постанова ОП ККС ВС від 07.04.2025 у справі № 464/7111/14-к (провадження № 51-3242кмо19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610116>

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1. Про закриття касаційним судом кримінального провадження у зв'язку із декриміналізацією, якщо у цьому провадженні постановлена ухвала про звільнення засудженого від покарання (кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 1 ст. 185 КК, ч. 2 ст. 185 КК, ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 185 КК, ч. 4 ст. 185 КК. Апеляційний суд скасував зазначений вирок в частині призначення покарання.

У касаційній скарзі засуджений ставить питання про закриття кримінального провадження щодо нього в зв'язку з втратою чинності закону, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків в постанові Першої судової палати ККС ВС від 17.12.2024 у справі № 331/3944/22 та постанові Третньої судової палати ККС ВС 31.10.2024 у справі № 758/5467/23.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що як вбачається з матеріалів кримінального провадження, згідно листа ДУ «Київський слідчий ізолятор» № 08/2696 від 04.02.2025 засудженого 18.12.2024 звільнено з-під варти.

Відповідно до ЄДРСР ухвалою місцевого суду від 10.12.2024 задоволено клопотання засудженого та звільнено останнього від покарання, призначеного вироком апеляційного суду від 05.02.2024 за ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 185, ч. 4 ст. 185, ст. 70, 71 КК, у зв'язку з втратою чинності закону, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння.

На думку колегії суддів ККС ВС, засуджений вже реалізував своє право на застосування щодо нього Закону № 3886-IX, а тому не вбачає підстав для задоволення його касаційної скарги та закриття кримінального провадження щодо нього у зв'язку з втратою чинності закону, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння.

Разом з тим, за аналогічних обставин, постановою Першої судової палати ККС ВС від 17.12.2024 (провадження № 51-3865км24, справа № 331/3944/22),

з врахуванням інформації про звільнення засудженої з-під варти на підставі ухвали районного суду, якою останню було звільнено від покарання у зв'язку з втратою чинності закону, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння, було задоволено касаційну скаргу захисника та на підставі ч. 2 ст. 433 КПК вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду скасовано, а кримінальне провадження закрито на підставі п. 1-2 ч. 2 ст. 284 КПК.

Аналогічна позиція щодо цього питання викладена в постанові Третьої судової палати ККС ВС від 31.10.2024 у справі № 758/5467/23.

Відтак, на переконання колегії суддів Другої судової палати ККС ВС, у вищенаведених кримінальних провадженнях, сторона захисту скористалася правом на звернення до суду з відповідним клопотанням в порядку ст. 537 КПК, і такі рішення місцевих судів є законними та набрали законної сили.

Отже, підстави для повторного застосування касаційним судом Закону № 3886-IX до особи щодо якої в порядку виконання вироку вже вирішено питання про декриміналізацію кримінального правопорушення за наявності нескасованого рішення суду першої інстанції, за цими ж нормами відсутні.

За таких обставин колегія суддів Другої судової палати вважає за необхідне відступити від висновків Першої судової палати ККС ВС від 17.12.2024 у справі № 331/3944/22 та Третьої судової палати ККС ВС 31.10.2024 у справі № 758/5467/23, оскільки виходить із правової позиції щодо застосування п. 13 ч. 1 ст. 537 КПК в подібних правовідносинах, відмінної від раніше висловленої касаційним судом у цих рішеннях.

Ухвала колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.03.2025 у справі № 591/7096/21 (провадження № 51-2471км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876581>

1.2. Про визначення суб'єкта, який уповноважений вирішити питання про продовження строку досудового розслідування у кримінальних провадженнях, внесених до ЄРДР до введення в дію положень Закону № 2147-VIII та об'єднаних із тими, відомості про які в ЄРДР внесено після набрання чинності цим Законом (кримінальне провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, кримінальне провадження за обвинуваченням однієї особи за ч. 1, 2 ст. 306, ч. 3 ст. 307 КК, іншої особи – за ч. 2 ст. 306, ч. 3 ст. 307 КК, третьої особи за ч. 3 ст. 307 КК закрит на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор не погоджується з висновками судів попередніх інстанцій щодо відсутності повноважень у прокурора на продовження строку досудового розслідування у об'єднаних кримінальних провадженнях, де відомості про кримінальні правопорушення внесено до ЄРДР до 16.03.2018 та після вказаної дати.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: з метою вирішення виключної правової проблеми у справах, де постає питання про визначення суб'єкта, який уповноважений вирішити питання про продовження строку досудового розслідування у кримінальних провадженнях, внесених до ЄРДР до введення в дію положень Закону № 2147-VIII, та об'єднаних із тими, відомості про які в ЄРДР внесено після набрання чинності цим Законом, тобто застосування приписів ст. 294 КПК з урахуванням вказаних особливостей.

Обґрунтування позиції ККС: із 16.03.2018 введені в дію положення ст. 294 КПК у редакції Закону № 2147-VIII, відповідно до яких, якщо з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину досудове розслідування (досудове слідство) неможливо закінчити у строк, зазначений у п. 4 ч. 3 ст. 219 цього Кодексу, такий строк може бути продовжений у межах строків, установлених пунктами 2 і 3 ч. 4 ст. 219 цього Кодексу: до трьох місяців – керівником місцевої прокуратури, заступником Генерального прокурора; до шести місяців – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з керівником регіональної прокуратури або його першим заступником чи заступником, заступниками Генерального прокурора; до дванадцяти місяців – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим із Генеральним прокурором чи його заступниками (ч. 3 ст. 294 КПК в редакції Закону № 2147-VIII).

Таким чином, у законі чітко зазначається про те, що розширено судовий контроль за встановленням підстав до продовження строків досудового розслідування.

Разом із тим відповідно до приписів ч. 3 ст. 295-1 КПК слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про продовження строку досудового розслідування за участю слідчого або прокурора, а також підозрюваного та його захисника, у разі розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру.

Отже, положення закону недвозначно свідчать про те, що розширено права підозрюваного щодо участі у судовому розгляді під час реалізації судового контролю за здійсненням досудового розслідування щодо встановлення підстав до продовження його строку. Запровадження судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні під час продовження строків досудового розслідування злочинів свідчить про розширення і посилення гарантій прав людини у кримінальному провадженні.

З урахуванням наведених норм колегія суддів вважає, що продовження строків досудового розслідування здійснюється слідчим суддею в межах повноважень, визначених положеннями Законів № 2147-VIII і № 2617-VIII, у кримінальних провадженнях, внесених до ЄРДР з 16.03.2018 і які були об'єднані з кримінальним провадженням, розпочатим до цієї дати.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.03.2025 у справі № 755/15993/18 (провадження № 51-4928км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126153466>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Злочини проти основ національної безпеки України

1.1. Державна зрада (ст. 111 КК)

1.1.1. Для кваліфікації діяння як державної зради за ч. 1 ст. 111 КК визначальним є наявність громадянства України та досягнення особою 16-річного віку, а не перебування на певній посаді чи наявність службових обов'язків. Звільнення особи з посади прокурора в Україні за власним бажанням не впливає на можливість притягнення її до кримінальної відповідальності за державну зраду

Обставини справи: громадянин України, займаючи керівну посаду в незаконно створеному на території АР Крим правоохоронному органі - «Военной прокуратуре Черноморского флота Российской Федерации», своїми діями сприяв підвищенню обороноздатності рф шляхом надання нібито законного вигляду процедурам відчуження майна держави України, яке перебуває на балансі Міністерства оборони України, на користь «Министерства обороны Российской Федерации», чим підірвав обороноздатність України, а також своїми діями забезпечив та продовжує забезпечувати функціонування незаконно створених органів так званої «Республіки Крим», сприяв і продовжує сприяти представникам рф у проведенні підривної діяльності проти України та її обороноздатності, що забезпечує тривалу окупацію півострова Крим.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 111 КК (у редакції Закону від 08.04.2014 № 1183-VII).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що відповідно до наказу Генерального прокурора України від 11.03.2014 засуджений був звільнений з посади прокурора за власним бажанням, а отже, на момент вступу на посаду прокурора військової прокуратури рф не був пов'язаний з Україною присягою чи будь-яким іншим обов'язком.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що такі доводи касаційної скарги сторони захисту є безпідставними, оскільки суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК, є громадянин України, який досяг шістнадцятирічного віку, без належності до будь-яких посад. Доказів про вихід засудженого з громадянства України або його втрату матеріали кримінального провадження не містять.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.03.2025 у справі № 759/10956/17 (провадження № 51-2071км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259380>

2. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

2.1. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК)

2.1.1. Кримінальна відповідальність медичного працівника за неналежне виконання ним своїх професійних обов'язків виключається, якщо він не мав можливості виконати свої обов'язки належним чином через неявку пацієнта на прийом, що було важливим для встановлення правильного діагнозу та проведення належного лікування, за умови інформування пацієнта про можливі ускладнення в разі недотримання лікарських рекомендацій

Обставини справи: органом досудового розслідування лікар акушер-гінеколог та за сумісництвом лікар ультразвукової діагностики обвинувачувалась у тому, що маючи можливість встановити правильний діагноз потерпілій, неналежно виконавши свої професійні обов'язки, передбачені розділом № 2 її Посадових інструкцій акушера-гінеколога та лікаря ультразвукової діагностики, при проведенні оглядів хворої встановила останній невірний діагноз – загроза самовільного викидня малого терміну вагітності, лейоміома матки, маючи можливість встановити його правильно, а саме – лівобічна трубна вагітність. Внаслідок неналежного надання медичної допомоги потерпілій, що виразилось у встановленні неправильного діагнозу останній та, як наслідок, порушенні анатомічної цілісності тканин і органів та їх функцій, у хворої мало місце тяжке тілесне ушкодження за критерієм небезпеки для життя, що перебуває у прямому причинно-наслідковому зв'язку із неналежним виконанням медичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого до них ставлення.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватою лікаря за ч. 1 ст. 140 КК та виправдали у зв'язку з відсутністю в її діях складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі потерпіла зазначала, що на 01.10.2015 їй було призначено консультацію лікаря, а лабораторні обстеження – на 09–10.10.2015 і звертає увагу на розмежування цих понять, а також на висновок експертної комісії про наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між отриманим нею тяжким тілесним ушкодженням та не встановленням їй правильного діагнозу лікарем.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що диспозиція ч. 1 ст. 140 КК має бланкетний характер, у кожному конкретному випадку має встановлюватися, які саме професійні обов'язки покладались на винну особу і які з цих обов'язків не виконані взагалі або виконані неналежним чином, а також вимоги яких конкретно нормативних актів (інструкцій, правил, вказівок тощо) порушено винним. Однак обвинувачення, пред'явлене лікарю, є неконкретним. Так, згідно з формулюванням обвинувачення виправданій інкримінувалося неналежне

виконання її професійних обов'язків, передбачених розділом № 2 її Посадових інструкцій акушера-гінеколога та лікаря ультразвукової діагностики, які містять загалом 67 пунктів завдань та функціональних обов'язків обох лікарів.

Неналежне виконання професійних обов'язків вчиняється внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення. Якщо медичний працівник не мав можливості виконати свої обов'язки належним чином, то кримінальна відповідальність не настає.

Як було встановлено судами попередніх інстанцій, потерпіла не з'явилася на черговий прийом 01.10.2015, який їй було призначено на попередній консультації лікаря-гінеколога 28.09.2015. Консультативний висновок лікаря містить підпис потерпілої із застереженням про можливе ускладнення лікувального процесу та негативного стану здоров'я у разі недотримання рекомендацій лікуючого лікаря, режиму прийому призначених препаратів та безконтрольного самолікування. Показання потерпілої про те, що за усним погодженням із лікарем вона могла не з'являтися на консультацію 01.10.2015, суд обґрунтовано відкинув, оскільки вони не підтверджуються жодними іншими доказами. Водночас, з огляду на встановлені судом фактичні обставини цього кримінального провадження, відвідування консультації у цей день було важливим для моніторингу в динаміці стану здоров'я потерпілої.

За даними висновку експерта за результатами проведення комісійної судово-медичної експертизи експертною комісією ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України», яке є найвищою експертною установою у системі закладів судово-медичної експертизи, неявка потерпілої на рекомендовану лікарем консультацію 01.10.2015 з результатами аналізів ХГЛ у динаміці позбавила лікаря-гінеколога можливості встановлення правильного діагнозу та подальшого проведення корекції лікування та ведення пацієнтки. Для встановлення правильного діагнозу лікар-гінеколог повинен призначити повторне визначення рівня хоріонічного гонадотропіну та повторний огляд жінки, що в даному випадку і було зроблено. Саме неявка пацієнтки на повторний огляд не дозволила лікарю-гінекологу встановити правильний діагноз та призначити відповідне лікування. Підстав, передбачених ст. 87 КПК, для визнання зазначеного висновку недопустимим доказом, не вбачається. Комісія не виявила даних, які б свідчили про неналежне надання медичної допомоги. Тому попередні висновки експертів щодо визначення наявності у потерпілої тяжких тілесних ушкоджень судово-медична експертна комісія ДУ «Головне бюро судово - медичної експертизи МОЗ України» визнала необґрунтованими та не підтвердженими об'єктивними медичними даними.

За таких обставин суди попередніх інстанцій дійшли цілком підставного висновку, що через неявку потерпілої на призначену лікарем чергову консультацію виправдана не мала можливості виконати свої обов'язки належним чином.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.04.2025 у справі № 367/5417/18 (провадження № 51-2801км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767153>

3. Кримінальні правопорушення проти власності

3.1. Крадіжка (ст. 185 КК)

3.1.1. Для кваліфікації дій обвинуваченого як крадіжки з проникненням (ч. 3 ст. 185 КК) не має значення технічний спосіб проникнення в житло, визначальними є встановлений власником обмежений режим доступу та наявність в особи умислу на незаконне проникнення з метою заволодіння чужим майном. Відсутність замка, його непридатність або незамкнені двері не дають підстав вважати доступ на приватну територію вільним і необмеженим

Обставини справи: виправданий, використовуючи предмет, ззовні схожий на ніж, відчинив замок вхідних дверей, незаконно проник до квартири, де почав відшукувати цінні речі з метою подальшого викрадення, однак довести свій злочинний умисел до кінця не зміг з причин, що не залежали від його волі, оскільки його дії були помічені та припинені потерпілим. Всього виправданий намагався таємно викрасти чуже майно шляхом незаконного проникнення до житла, в умовах воєнного стану, на загальну суму 5 455,34 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій особу визнали невинуватою за ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 185 КК та виправдали за недоведеністю складу зазначеного кримінального правопорушення в її діянні.

У касаційній скарзі прокурор вказував, що рішення суду про виправдання особи є безпідставним, ухвалено без належної оцінки наданих стороною обвинувачення доказів.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що проникнення (протиправне вторгнення) у житло може бути пов'язане із подоланням перешкод, або здійснюватися без такого. Не виключається кваліфікація за ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 185 КК у разі протиправного проникнення в незамкнене на замок житло, оскільки відсутність замка, його непридатність до використання за призначенням або незамкнені двері не дають підстав вважати будь-якій особі, що доступ на приватну територію є вільним і необмеженим, що він не потребує отримання відповідного дозволу власника або володільця.

Для встановлення такої ознаки як «проникнення» вагоме значення має встановлений власником обмежений режим доступу та наявність у особи умислу на незаконне вторгнення (входження, потрапляння) до приміщення з метою заволодіння чужим майном, а технічний спосіб проникнення принципового значення не має.

В апеляційній скарзі прокурор вказував про безпідставність висновків місцевого суду щодо протиправного вторгнення в чуже житло, оскільки місцевий суд не надав оцінки показанням потерпілого, який повідомив, що двері були

зачинені, що доступ до квартири виправданому не надавався, що серцевина замка була зламана і відчинити двері можна було чим завгодно (зокрема і ножем). За показаннями свідка також йдеться про те, що двері були зачинені, однак відчинити їх можна було будь-чим, зокрема і ножем. Проте такі доводи не отримали належної оцінки апеляційного суду, який, погоджуючись із висновками місцевого суду, не зазначив яке кримінально-правове значення для кваліфікації дій виправданого за ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 185 КК мають ті обставини, на які послався місцевий суд.

Які із встановлених судом обставин переконливо свідчать про те, що виправданий потрапив до житла за згодою власника та мав право на час вчинення кримінального правопорушення перебувати у чужій квартирі, судом апеляційної інстанції не вказано.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.04.2025 у справі № 761/1573/23 (провадження № 51-3754км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610130>

3.2. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК)

3.2.1. Факт вилучення грошових коштів із банківських рахунків особою, яка зловживала своїм службовим становищем, є достатнім для інкримінування їй складу злочину, передбаченого ст. 191 КК. Подальше повернення коштів, якими особа незаконно заволоділа, не впливає на кримінально-правову оцінку вчиненого

Обставини справи: керуюча територіально відокремленим безбалансовим відділенням філії обласного управління ПАТ «Державний ощадний банк України» (далі – Банк) заволоділа грошовими коштами Банку у великому розмірі на загальну суму 202 199,12 грн, які перебували на рахунках клієнтів Банку шляхом зняття їх у банкоматі.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 4 ст. 191 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджував, що підзахисна діяла з метою тимчасового використання грошових коштів, а не з метою їх безповоротного утримання, що виключає ознаки ст. 191 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що засуджена у місцевому суді свою вину визнала частково та пояснила, що потребувала грошей на лікування близької людини, а тому здійснювала зняття коштів з рахунків клієнтів і розповіла механізм, як саме вона це робила. Тобто фактичні обставини вчиненого діяння сторона захисту не заперечує, однак вказує, що засуджена не мала умислу на їх неповернення, що, на думку захисника, виключає її кримінальну відповідальність за ч. 4 ст. 191 КК.

ККС вважає помилковими наведені твердження захисту, оскільки має місце факт вилучення грошових коштів із банківських рахунків особою, яка зловживала своїм службовим становищем. Лише цього факту достатньо для інкримінування особі складу злочину, передбаченого ст. 191 КК.

Той факт, що засуджена надалі повернула кошти, якими незаконно заволоділа, не впливає на кримінально-правову оцінку вчиненого. Також немає кримінально-правового значення повернення коштів частинами.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 22.04.2025 у справі № 172/689/18 (провадження № 51-16км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126843787>

4. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

4.1. Незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК)

4.1.1. Заволодіння транспортним засобом особою, яка є співвласником цього транспортного засобу на праві спільної сумісної власності подружжя, не утворює склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК. Факт реєстрації автомобіля на ім'я одного з подружжя та отримання ним комплекту ключів і свідоцтва про реєстрацію не підтверджують набуття цього майна в особисту приватну власність, якщо транспортний засіб був придбаний під час шлюбу за спільні кошти і відсутній належно оформлений договір дарування

Обставини справи: обвинувачений, перебуваючи у шлюбі з потерпілою, будучи з останньою у неприємних стосунках та розуміючи, що шлюб найближчим часом буде розірвано, незаконно заволодів автомобілем «Porsche Cayenne», вартістю 1500100 грн., який належав на праві особистої приватної власності потерпілій, був зареєстрований на її ім'я та використовувався нею.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватою та виправдав особу за ч. 3 ст. 289 КК.

Апеляційний суд цей вирок скасував і ухвалив новий, яким визнав особу винуватою та засудив за ч. 3 ст. 289 КК (в редакції Закону № 270-VI від 15.04.2008).

У касаційній скарзі захисник стверджував, що суд апеляційної інстанції за результатами дослідження фактичних обставин кримінального провадження, які вказують на відсутність у діянні обвинуваченого складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 289 КК, дійшов помилкового висновку про винуватість у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення.

Позиція ККС: скасовано вирок суду апеляційної інстанції, а кримінальне провадження закрито на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як встановлено судами, автомобіль марки «Porsche Cayenne», був придбаний під час шлюбу між обвинуваченим і потерпілою за спільні кошти, та згідно зі свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу зареєстрований на потерпілу.

Згідно з ч. 3 ст. 368 ЦК майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором або законом. Тому транспортний засіб, яким заволодів обвинувачений, належав йому та потерпілій на праві спільної сумісної власності.

Приписами п. 2 ч. 1 ст. 57 СК регламентовано, що особистою приватною власністю дружини, чоловіка є: майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування

Набуття потерпілою автомобіля на підставі договору дарування від обвинуваченого не підтверджено належним письмовим договором, а показання свідків не є допустимими та належними доказами такого правочину.

Факт реєстрації автомобіля на ім'я потерпілої, отримання приналежних автомобілю комплекту ключів та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу не підтверджують факту набуття цього автомобіля в особисту приватну власність потерпілою.

ККС зазначив, що суб'єкт (особа правопорушника) незаконного заволодіння транспортним засобом має певні особливості, що зумовлені саме предметом посягання, яким є транспортний засіб. Насамперед необхідно підкреслити, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є особа, яка не має права власності чи користування конкретним транспортним засобом, яким вона заволодіває.

Тому, обвинувачений не є суб'єктом кримінального правопорушення, оскільки був співвласником автомобіля на час вчинення інкримінованого йому кримінального правопорушення, та в його діях відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 289 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.04.2025 у справі № 759/23571/19 (провадження № 51-546км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126975052>

5. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

5.1. Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період (ст. 336 КК)

5.1.1. Перебування держави у правовому режимі воєнного стану є вагомою причиною, щоб вести мову про необхідність виконання військового обов'язку всіма громадянами України, в тому числі й Свідками Єгови

Обставини справи: військовозобов'язаного визнано винуватим у тому, що він після отримання повістки без поважних причин не прибув до ТЦК та СП для проходження військової служби у військовій частині.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим та засудив військовозобов'язаного за ст. 336 КК.

У касаційній скарзі захисник вказував, що неприбуття його підзахисного до військомату було пов'язане із його належністю до релігійного об'єднання Свідків Єгови, віровчення яких не дозволяє виконувати будь-яку військову службу, а тому через його глибокі релігійні переконання кримінальна відповідальність виключається.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що призов за мобілізацією може зумовлювати виконання військового обов'язку не лише в бойовій обстановці, але може бути пов'язаний з іншими видами несення цієї служби (як от будівництво укріплень, вивезення поранених, ремонт техніки тощо).

У цьому провадженні засудженого, який повідомив про свої релігійні переконання, планували задіяти у захисті України як зв'язківця. Тобто держава навіть в умовах воєнного стану та мобілізації врахувала повідомлену засудженим інформацію про його віру. Підстав вважати, що засуджений мав би служити не як зв'язківець не було, оскільки засуджений не з'явився для проходження будь-якої військової служби, зокрема тієї, яка не пов'язана із використанням та носінням зброї.

Суд не погоджується із позицією сторони захисту про те, що має місце порушення ст. 35 Конституції України та ст. 9 Європейської конвенції з прав людини. Підстав стверджувати про те, що Україна порушила свої позитивні зобов'язання перед громадянином, який взагалі не з'явився для проходження військової служби за військовою спеціальністю зв'язківець немає, оскільки вони відсутні через дії саме цього громадянина (нез'явлення за повісткою). Держава навпаки зі свого боку врахувала інформацію засудженого про його віросповідання і визначила проходження для нього військової служби за спеціальністю, не пов'язаною із використанням і носінням зброї (в цьому випадку - спеціальність «зв'язківець»).

Повідомлену стороною захисту інформацію про те, що засуджений як свідок Єгови за своїм віросповіданням взагалі не може виконувати функції водія, повара, зв'язківця тощо, оскільки змушений буде носити військову форму та отримуватиме заробітну плату від Міністерства оборони суд оцінює як категоричну відмову від виконання обов'язку по захисту України загалом.

Суд не вважає, що необхідністю одягати військову форму і виконання військової служби, не пов'язаної із використанням і носінням зброї, є таким, що призводить до «загибелі особи в цивільному розумінні», як про це стверджує захист у судовому засіданні. Під час ведення війни, коли йдеться про реальну можливість фізичної загибелі сотень цивільних людей і про реальне захоплення держави, навряд чи залучення будь-якого військовозобов'язаного, в тому числі й особи, яка є Свідком Єгови та сповідує цю релігію, становить такі душевні страждання для людини, які можна порівняти з її смертю.

У час, коли Україна здійснює самооборону, коли існування самої держави є під загрозою, кожен громадянин України повинен усвідомлювати необхідність пошуку балансу між потребами держави і інтересами самого громадянина. ЄСПЛ неодноразово звертав увагу на необхідність врахування «особливої суспільної потреби» і «пропорційно переслідуваної законної мети» у випадках, пов'язаних із необхідністю виконання певного обов'язку і свободою віросповідання.

Суд вважає, що існування особливої суспільної потреби є очевидним, оскільки Україна веде оборонну війну, а не агресивну, Україна зазнала нападу з боку держави, яка є значно більшою за площею і кількістю населення, лінія активних бойових дій і лінія кордону, з боку якого може відбутися потенційний напад противника, вимірюється тисячами кілометрів.

З іншого боку держава в особі її органів приймає і фіксує інформацію про віросповідання громадян, які перебувають на військовому обліку, і як свідчать навіть обставини цієї справи, враховує факт належності до певної релігії, визначаючи вид діяльності, військову спеціальність, до якої планують залучити мобілізованого.

Сторона захисту у цій справі також мотивує свою позицію й тим, що засуджений не відмовляється допомагати державі і може займатися гуманітарними місіями тощо. Однак суд вважає, що завданням мобілізації військовозобов'язаних є реалізація тих завдань, в тому числі, які не пов'язані із використанням та носінням зброї, які планує і координує керівництво Збройних сил України.

Суд наголошує, що ситуація мобілізації для боротьби проти зовнішнього агресора є такою особливою загрозою, яка дає підстави для держави очікувати від військовозобов'язаних громадян України прийняття певних обмежень. Натомість за обставинами цієї справи засуджений з посиланням на своє віросповідання відмовляється виконувати свій обов'язок по захисту України під час воєнного стану навіть виконуючи діяльність, яка жодним чином не пов'язана із використанням і носінням зброї, наголошує на тому, що не може одягати військову форму, отримувати оплату праці як військовий.

Колегія суддів серед іншого враховує і той факт, що засуджений проходив строкову військову службу як санінспектор, тобто особа, яка належить до середнього медичного персоналу, на момент отримання повістки не працював, охрестився як свідок Єгова 25.11.2023.

Суд звертає увагу, що в Україні було оголошено загальну військову мобілізацію всіх військовозобов'язаних осіб, тобто йдеться не про військову службу за призовом, яка має місце в мирний час (як у справах ЄСПЛ), а про військову службу за мобілізацією для відсічі ворожій збройній агресії.

Саме військова служба за мобілізацією на цей момент є першочерговим заходом з метою забезпечення національних інтересів держави, оскільки є нагальною потребою в умовах неспровокованого військового нападу з боку РФ. Тобто мобілізація з боку держави України є необхідним та невідкладним

заходом для запобігання агресії іншої держави, а сама ж держава по суті вже тривалий період часу перебуває у стані «оборонної війни».

Під час мобілізації військовозобов'язаних можливість проходження альтернативної служби виключається, оскільки сама по собі мобілізація має на меті не просто несення військової служби, а захист Батьківщини від військового вторгнення іншої держави.

На переконання Суду, перебування держави у правовому режимі воєнного стану є вагомою причиною, щоб вести мову про необхідність виконання військового обов'язку усіма громадянами України, в тому числі й Свідками Єгови. Військовий напад на державу та, відповідно, самооборона проти такої агресії, є тим винятковим випадком, який дозволяє державі впроваджувати певні пропорційні обмеження для можливості відмови від військової служби з релігійних мотивів, за яким не можна вести мову про порушення ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Адже і сама Україна є підписантом вказаної Конвенції, а відтак, якщо її існування поставлено під загрозу внаслідок військового нападу, то очевидним є те, що держава повинна вжити всіх можливих заходів для самозбереження (у тому числі мобілізації військовозобов'язаних).

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.04.2025 у справі № 573/406/24 (провадження № 51-317км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126906863>

6. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

6.1. Самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК)

6.1.1. Для військовослужбовця військової служби за контрактом відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК, настає в разі нез'явлення вчасно на службу без поважних причин після будь-якого перебування поза межами частини або навіть коли останній повернувся до частини, але не доповів про прибуття відповідному командирі (начальнику), не приступив до виконання обов'язків військової служби. При цьому не потребується підтвердження факту зникнення з місця несення служби матеріалами службового розслідування

Обставини справи: військовослужбовець військової служби за контрактом без дозволу відповідних командирів (начальників) та без поважних причин, в умовах воєнного стану, 18.06.2022 не з'являвся на службу до пункту тимчасової дислокації та проводив час на власний розсуд до 22.06.2023, коли прибув до слідчого відділу ДБР, чим закінчив вчинення злочину.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив військовослужбовця за ч. 5 ст. 407 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок в частині призначеного покарання.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що у матеріалах кримінального провадження відсутні матеріали службового розслідування щодо факту зникнення військовослужбовця із місця несення служби.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що органом досудового розслідування військовослужбовцю інкриміновано нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, тривалістю понад один місяць, вчиненому в умовах воєнного стану військовослужбовцем (крім строкової служби). Судовий розгляд, згідно ч. 1 ст. 337 КПК, проводиться лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, крім випадків, передбачених цією статтею.

ККС звернув увагу, що для військовослужбовця військової служби за контрактом відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК, настає в разі нез'явлення вчасно на службу без поважних причин після будь-якого перебування поза межами частини, або навіть коли останній повернувся до частини, але не доповів про прибуття відповідному командирі (начальнику), не приступив до виконання обов'язків військової служби.

Оскільки військовослужбовці служби за контрактом розпоряджаються вільним від служби часом за власним розсудом, що передбачено контрактом, початковим моментом нез'явлення на службу є день, в який вони повинні були прибути на службу, але не прибули.

За таких обставин, для доведення наявності складу злочину, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК, необхідність підтвердження доказами чи матеріалами службового розслідування факту зникнення військовослужбовця із місця несення служби відсутня.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 31.03.2025 у справі № 295/8165/23 (провадження № 51-3645км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126431708>

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Засади кримінального провадження

1.1. Повага до людської гідності (ст. 11 КПК)

1.1.1. Якщо особа заявила про неналежне поводження з нею органами досудового розслідування під час слідчої дії лише в судових дебатах у суді першої інстанції, без зазначення конкретних фактичних обставин та без пояснення причин несвоєчасного повідомлення про такі факти, то така заява не може вважатися небезпідставною, а її свідчення – отриманими внаслідок неналежного поводження з нею

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджувала, що показання засудженого під час слідчого експерименту є наслідком поганого поводження, застосованого до нього з метою отримати від нього зізнання, посиляючись на виявлені в нього тілесні ушкодження.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що коли особа небезпідставно заявляє про те, що вона була піддана жорстокому поводженню з боку суб'єктів владних повноважень на порушення ст. 3 Конвенції, це положення вимагає проведення ефективного офіційного розслідування. Водночас, щоб такий обов'язок виник, заява має бути «небезпідставною», тобто особа, яка заявляє про погане поводження з нею, має навести конкретні обставини такого поводження і надати їм певне підтвердження або, – якщо це неможливо з об'єктивних причин, – повідомити інформацію, що дасть можливість перевірити, чи має заява певні підстави. Хоча доведення обґрунтованості заяви про погане поводження не може покладати на заявника надмірний тягар доведення, однак за відсутності будь-якої інформації, яку можливо перевірити, заява про погане поводження не може бути визнана «небезпідставною» і не створює обов'язку її розслідування.

Засуджений заявив про погане поводження з ним лише під час дебатів у суді першої інстанції. Його заява не містила жодних фактичних обставин такого поводження, які давали можливість їх перевірити. В касаційній скарзі не зазначено, що завадило засудженому своєчасно повідомити про погане поводження. За таких обставин ККС не вважає заяву засудженого про погане поводження «небезпідставною», а його свідчення отриманими внаслідок поганого поводження з ним.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.03.2025 у справі № 378/450/21 (провадження № 51-2009км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126259376>

2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

2.1. Оперативні підрозділи (ст. 41 КПК)

2.1.1. Участь у проведенні слідчих (розшукових) дій та НСРД оперативного працівника – родича учасника кримінального провадження, не є безумовною підставою для визнання отриманих доказів недопустимими, якщо його дії мали технічний характер і не впливали на спрямування розслідування, а сторона захисту мала можливість перевірити правильність складених протоколів. Положення ст. 77 КПК щодо відводу прямо не поширюються на оперативних працівників

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватими і засудив обвинувачену за ч. 2 ст. 190, ч. 1 ст. 368 КК та обвинуваченого за ч. 2 ст. 190, ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 368 КК. Апеляційний суд

скасував цей вирок, а кримінальне провадження закрит на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості осіб в суді і вичерпанням можливості їх отримати. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що оперуповноважений, який є чоловіком заявника та свідка, не мав права брати участь у цьому кримінальному провадженні при проведенні слідчих (розшукових) дій та НСРД, оскільки на оперативних працівників поширюються не тільки права, а й обов'язки та обмеження, передбачені нормами КПК, зокрема і обмеження, передбачені ст. 77 цього Кодексу, а відтак ці обставини свідчать про істотне порушення вимог КПК під час досудового розслідування, що тягне за собою визнання документів, складених оперуповноваженим, у тому числі протоколів НСРД, недопустимими доказами.

У касаційній скарзі прокурор стверджував, що апеляційний суд безпідставно визнав здійснення ряду слідчо-оперативних дій оперуповноваженим, який перебувала у родинних стосунках із заявницею (свідком), обставиною, яка свідчить про недопустимість доказів, як отриманих з порушенням вимог КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС не погоджується з таким беззастережним висновком апеляційного суду, оскільки положення ст. 77 цього Кодексу прямо не поширюються на оперативних працівників. Колегія суддів ККС не виключає, що за певних обставин участь у розслідуванні оперативного працівника, який є родичем або близькою особою іншого учасника процесу може поставити під сумнів об'єктивність розслідування. Однак ККС не вбачає таких підстав в обставинах цього провадження.

Під час провадження оперуповноваженим було вручено повістки, надані зразки спеціальної хімічної речовини, якою були помічені грошові кошти в сумі 142 тис. грн, проведено огляд мобільного телефону, вилученого у підозрюваного, а також складено протокол за результатами здійснення НСРД від 09.09.2016 та протокол про результати проведення дослідних (розшукових) дій – контроль за вчиненням злочину від 09.09.2016. Всі ці дії оперуповноваженого носили технічний характер і не спрямовували розслідування справи. Правильність складених ним протоколів сторона захисту мала можливість перевірити.

ККС вважає, що участь під час досудового розслідування цього кримінального провадження чоловіка заявника та свідка, який є оперуповноваженим та проводив слідчі (розшукові) дії і брав участь при проведенні НСРД, не свідчить про порушення вимог КПК, у тому числі не слугує підставою для визнання документів, складених оперуповноваженим, недопустимими доказами.

Колегія суддів ККС не виключає, що за певних обставин участь у розслідуванні оперативного працівника, який є родичем або близькою особою

іншого учасника процесу може поставити під сумнів об'єктивність розслідування. Однак Суд не вбачає таких підстав в обставинах цього провадження.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.03.2025 у справі № 758/13354/16-к (провадження № 51-5086км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502980>

2.2. Потерпілий (ст. 55 КПК)

2.2.1. У випадку об'єднання кримінальних проваджень, у яких юридична особа визнана потерпілою, та виділення матеріалів за заявою цієї юридичної особи про вчинення кримінального правопорушення в окреме провадження статус потерпілої у юридичної особи зберігається до припинення його у процесуальний спосіб

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: апеляційний суд повернув апеляційну скаргу представника компанії на вирок суду першої інстанції з підстав передбачених п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК, оскільки компанія у розумінні ст. 55 КПК не є потерпілим у кримінальному провадженні щодо обвинувачених, засуджених за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 204, ч. 2 ст. 201-4 КК, а тому не має права подавати апеляційну скаргу на вирок суду першої інстанції.

У касаційній скарзі представник компанії вказував на те, що 18.11.2024 місцевий суд прийняв ухвалу про повернення цивільного позову потерпілому (компанії) внаслідок пропуску процесуального строку на його подання. В той же час, в судовому засіданні суд зазначив, що компанія залишається у статусі потерпілого і у справі відсутні будь-які докази протилежного. Даних про те, що при виділенні матеріалів з цього кримінального провадження, в яких компанія є заявником, вона була позбавлена статусу потерпілого, матеріали кримінального провадження не містять.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що процесуальне становище потерпілого та його представника визначено ч. 1 ст. 55 КПК, згідно з якою потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Частина 2 цієї статті передбачає, що права й обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Тобто для набуття статусу потерпілого достатньо подання заяви про вчинення щодо особи кримінального правопорушення або заяви про залучення

її до провадження як потерпілого. Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення.

Згідно із ч. 5 ст. 55 КПК за наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у ч. 1 цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді.

Лише таким процесуальним рішенням слідчого чи прокурора припиняється статус потерпілої особи, яка подала заяву про злочин щодо неї, під час якого їй завдано моральної, фізичної або майнової шкоди.

Суд апеляційної інстанції, повертаючи апеляційну скаргу, не врахував, що це кримінальне провадження було об'єднано з кримінальним провадженням за заявою компанії, у якому вона була потерпілою стороною. Надалі з нього було виділено матеріали досудового розслідування у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 204; ч. 2 ст. 201-4; ч. 3 ст. 229 КК, у тому числі за заявою цієї компанії.

Проте після виділення матеріалів за заявою компанії в окреме провадження слідчий або прокурор відповідно до ч. 3 ст. 55 КПК не приймали рішення про відмову у визнанні її потерпілим в кримінальному провадженні, яке було скеровано до суду.

У суді першої інстанції представник компанії брав участь у розгляді кримінального провадження стосовно засуджених як особа, яка представляє інтереси потерпілого – компанії, що підтверджено журналом і звукозаписами судових засідань. Під час розгляду кримінального провадження представник ставив питання стороні захисту та виступав з промовою в судових дебатах. Крім того, суд, відмовляючи в прийнятті цивільного позову, у своєму рішенні зауважив, що згідно з матеріалами кримінального провадження компанія є потерпілою стороною.

Також із матеріалів кримінального провадження видно, що на стадії досудового розслідування кримінального провадження і в суді першої інстанції в установленому законом порядку ця компанія у процесуальний спосіб не була позбавлена статусу потерпілого.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.04.2025 у справі № 715/3205/24 (провадження № 51-566км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610103>

3. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

3.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому (ст. 127 КПК)

3.1.1. Виплати на лікування, реабілітацію та отримання одноразової грошової допомоги військовослужбовцями є частиною їхнього соціального захисту і не впливають на розмір відшкодування моральної шкоди за цивільним позовом. Відсутність бюджетних коштів та/або непередбачення кошторисом військової частини виділення коштів для відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим не є підставою для зменшення сум відшкодування моральної шкоди, заявлених у цивільних позовах потерпілих

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим та засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 415 КК. Цивільні позови потерпілих задовільнили та стягнули з військової частини на їхню користь відшкодування моральної шкоди у розмірі 100 000 грн, 150 000 грн, 150 000 грн, 200 000 грн та 200 000 грн.

У касаційній скарзі представник цивільного відповідача стверджував, що усі видатки на лікування та реабілітацію потерпілих понесла держава, їм виплачувалося грошове утримання під час лікування і тому розмір відшкодування моральної шкоди є неспіврозмірним зі спричиненою шкодою кожному із потерпілих. Вказував на можливість отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої Постановою КМУ від 25.12.2013 № 975 «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві» (далі – Постанова КМУ), якою передбачена виплата одноразової грошової допомоги внаслідок нещасного випадку, що мав місце в період проходження ними військової служби у значному розмірі. Зазначав, що у військовій частині не передбачено кошторисом виділення коштів для відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим, що в свою чергу призведе до надмірних (незапланованих) витрат державних коштів, які могли б бути використані на оборону України.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатував, що умови застосування положень ч. 1 ст. 1172, ч. 2 ст. 1187 ЦК у цьому кримінальному провадженні судами дотримано, а з військової частини як з відповідача обґрунтовано стягнуто моральну шкоду на користь потерпілих.

На аргументи касаційної скарги ККС вказав, що виплати на лікування і реабілітацію, отримання одноразової грошової допомоги є частиною системи соціального захисту військовослужбовців та немає відношення до позовних вимог про стягнення із відповідача відшкодування спричиненої потерпілим в наслідок ДТП моральної шкоди.

Доводи представника цивільного відповідача про те, що у військовій частині не передбачено кошторисом виділення коштів для відшкодування

моральної (немайнової) шкоди потерпілим, що в свою чергу призведе до надмірних (незапланованих) витрат державних коштів, ККС також відхилив, оскільки відсутність бюджетних коштів та/або непередбачення таких видатків кошторисом військової частини не є підставою для зменшення сум відшкодування моральної шкоди, заявлених у цивільних позовах потерпілих.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.04.2025 у справі № 944/447/22 (провадження № 51-5400км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693845>

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

4. Загальні положення досудового розслідування

4.1. Початок досудового розслідування (ст. 214 КПК)

4.1.1. Відшкодування особою завданих злочином збитків до початку досудового розслідування не впливає на обов'язок внесення відомостей до ЄРДР за заявою потерпілого про вчинення кримінального правопорушення, оскільки таке відшкодування не спростовує обставин правопорушення та не виключає факту суспільно небезпечного діяння

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили обвинувачену за ч. 2 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що після внесення обвинуваченою суми виявленої нестачі до каси підприємства АТ «Укрпошта» звернулася із заявою про вчинення злочину лише через 2 місяці, зазначивши про виявлену шкоду, яку було усунуто до початку досудового розслідування, у зв'язку з чим, з огляду на відсутність фактичних збитків, орган досудового розслідування безпідставно вніс відомості в ЄРДР.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що системний аналіз ст. 2, ч. 1 ст. 11, частин 1, 4, 5 ст. 214 КПК свідчить про те, що в разі якщо потерпілий звертається з відповідною заявою, в якій наводить обставини скоєння певною особою кримінального правопорушення, то вчинення такою особою дій спрямованих на відшкодування завданих збитків, не впливає на обов'язок внесення відомостей до ЄРДР, оскільки зазначене не спростовує обставин, наведених у заяві (повідомленні) про кримінальне правопорушення, яка з огляду на положення ч. 4 ст. 214 КПК має бути прийнята та зареєстрована уповноваженою на те службовою особою, а також не виключає факту суспільно небезпечного діяння (встановленого на стадії, передбаченій ч. 1 ст. 214 КПК) та не виключає такого завдання кримінального провадження, як захист особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.04.2025 у справі № 583/702/21 (провадження № 51-2136км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767282>

5. Слідчі (розшукові) дії

5.1. Допит під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК)

5.1.1. Конструкція ст. 225 КПК не виключає можливість проведення слідчим суддею допиту малолітньої потерпілої за відсутності сторони захисту, якщо вона повідомлена належним чином про дату, час та місце такого допиту; показання малолітньої потерпілої не є єдиним і вирішальним доказом у кримінальному провадженні, а повідомлені нею фактичні обставини не суперечать іншим доказам і узгоджуються з ними

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 125, ч. 2 ст. 156 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що показання малолітньої потерпілої, отримані в порядку ст. 225 КПК, є недопустимим доказом, оскільки обвинувачений належним чином не був повідомлений про судове засідання та був відсутній під час проведення цього допиту, тож не мав можливості ставити запитання. Вказував, що захисник не зобов'язаний повідомляти підозрюваного про слідчу дію та забезпечувати його явку в судове засідання. Наголошував, що відсутність захисника на вказаній слідчій дії не позбавляє права підозрюваного брати участь у ній особисто. Стверджував, що висновки судів про те, що він мав змогу узгодити правову позицію зі своїм підзахисним є передчасними

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що в цілому конструкція ст. 225 КПК не виключає можливість допиту малолітньої потерпілої за відсутності сторони захисту, якщо вона повідомлена належним чином.

З оскаржуваних судових рішень убачається, що захисник був повідомлений про день, час та місце проведення допиту малолітньої потерпілої в порядку, передбаченому ст. 225 КПК, однак в судове засідання не з'явився.

Водночас у матеріалах справи відсутні дані про повідомлення підозрюваного про проведення допиту малолітньої слідчим суддею, однак, прослуховуючи технічний запис судового засідання в місцевому суді під час розгляду кримінального провадження по суті, Верховним Судом встановлено, що в ході вирішення питання щодо необхідності повторного допиту потерпілої головуєча суддя з'ясовувала в захисника причини його неявки в судове засідання, де допитувалася малолітня потерпіла в порядку ст. 225 КПК, на що останній зазначив, що не бачив сенсу з'являтися, оскільки про вказаний допит не був повідомлений його підзахисний та він був позбавлений можливості узгодити з ним свою правову позицію.

Аналізуючи хід вказаного судового засідання в місцевому суді, ККС дійшов висновку, що підозрюваний був проінформований своїм захисником про допит малолітньої потерпілої слідчим суддею, а захисник у свою чергу не був позбавлений можливості узгодити правову позицію зі своїм підзахисним.

Більше того під час дослідження судом першої інстанції технічних записів допиту малолітньої потерпілої сторони кримінального провадження не були позбавлені права звертати увагу суду на ті аспекти показань, які є важливими для оцінки їхньої достовірності.

Отже, у цій конкретній справі неповідомлення обвинуваченого слідчим суддею про дату, час та місце допиту малолітньої потерпілої в порядку ст. 225 КПК не призвело до порушення права обвинуваченого на захист та не вплинуло на висновок про справедливий судовий розгляд в цілому, оскільки особливість допиту малолітньої має перш за все забезпечувати якнайкращі інтереси дитини.

Водночас, показання малолітньої потерпілої не є єдиним і вирішальним доказом у цьому кримінальному провадженні, а повідомлені нею фактичні обставини не протирічать та узгоджуються з іншими доказами.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 02.04.2025 у справі № 591/3172/22 (провадження № 51-2213км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126431713>

6. Негласні слідчі (розшукові) дії

6.1. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК)

6.1.1. Відсутність у матеріалах кримінального провадження процесуального рішення про залучення оперативного підрозділу до проведення НСРД внаслідок знищення засекречених документів під час повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році не є істотним порушенням кримінального процесуального закону та не тягне за собою визнання доказів недопустимими, якщо залучені співробітники діяли відповідно до своїх службових повноважень, а в матеріалах справи є інші документи (зокрема, постанова прокурора), що підтверджують законність їхньої участі у проведенні НСРД

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватими і засудив обвинувачену за ч. 2 ст. 190, ч. 1 ст. 368 КК та обвинуваченого за ч. 2 ст. 190, ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 368 КК. Апеляційний суд скасував цей вирок, а кримінальне провадження закрит на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості осіб в суді і вичерпанням можливості їх отримати.

У касаційній скарзі прокурор вказував, що суд апеляційної інстанції дійшов необґрунтованого висновку про недоведеність обвинувачення, оскільки безпідставно визнав відсутність доручення прокурора на проведення НСРД оперативним підрозділом обставиною, яка свідчить про недопустимість доказів, як отриманих з порушенням вимог КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що з матеріалів кримінального провадження вбачається, що до проведення НСРД залучалися співробітники оперативного підрозділу управління захисту економіки Департаменту захисту

економіки Національної поліції України (далі – УЗЕ), зокрема і з метою застосування технічних засобів, що належить до їхніх службових повноважень та узгоджується з вимогами закону. Відсутність у матеріалах провадження процесуального рішення про залучення зазначеного оперативного підрозділу до НСРД не є істотним порушенням кримінального процесуального закону, яке б спричинило визнання недопустимими всіх протоколів, складених за результатами їхнього проведення.

Крім того, у матеріалах цього провадження міститься постанова прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину у формі імітування обстановки злочину, у якій прокурор доручив оперативним співробітникам УЗЕ проведення контролю за вчиненням злочину у формі імітування.

Згідно з листом міської прокуратури встановлено, що всі документи, які були засекречені під час досудового розслідування у цьому кримінальному провадженні, знищені під час повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році.

За таких обставин відсутність у матеріалах провадження процесуального рішення про залучення зазначеного оперативного підрозділу до проведення НСРД не є істотним порушенням кримінального процесуального закону, яке б спричинило визнання недопустимими всіх протоколів, складених за результатами їхнього проведення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.03.2025 у справі № 758/13354/16-к (провадження № 51-5086км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502980>

6.2. Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК)

6.2.1. Оскільки аудіоконтроль особи проводився на підставі ухвали слідчого судді в приміщенні ізолятора тимчасового тримання, а зафіксоване спілкування її з особою, що також там перебувала, мало ознаки добровільного і приватного в розумінні статей 258, 260 КПК, не було здійснено допиту прихованими працівниками правоохоронних органів або залученими ними особами, то результати такої слідчої дії є допустимими доказами. Неповідомлення особі в порядку ч. 2 ст. 253 КПК про тимчасове обмеження її конституційних прав не є підставою для визнання доказів недопустимими, якщо про факт проведення стосовно неї аудіоконтролю вона дізналася під час ознайомлення з матеріалами справи та мала достатньо часу для підготовки лінії захисту

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК.

ККС скасував ухвалу апеляційного суду і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Апеляційний суд залишив вирок місцевого суду без зміни.

У касаційній скарзі захисник стверджував про недопустимість використання у кримінальному провадженні результатів НСРД у виді аудіоконтролю щодо його підзахисного як таких, що отримані з порушенням

права на захист, оскільки, на думку захисника, обвинуваченого фактично допитано невстановленим агентом.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 258, ч. 1 ст. 260 КПК аудіо- відеоконтроль особи є різновидом втручання у приватне спілкування, тобто доступом до змісту спілкування за умови, що його учасники мають достатні підстави вважати таке спілкування приватним. Означене втручання проводиться без відома особи, якщо є достатні підстави вважати, що її розмова або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування. Метою аудіоконтролю є спостереження за діями та розмовами особи (шляхом прослуховування та фіксації розмов) у будь-якому місці перебування, незважаючи на те, що це місце є його власністю чи він там тимчасово перебуває, для отримання інформації, яка має значення для досудового розслідування. У межах строку дії ухвали про надання дозволу на проведення аудіо-, відеоконтролю особи ця негласна слідча (розшукова) дія може проводитися як безперервно, так і епізодично. Такі НСРД можуть бути здійснені у кримінальному провадженні після внесення відомостей до ЄРДР, обмежень щодо їх застосування до осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, немає.

У цьому кримінальному провадженні НСРД (аудіо-, відеоконтроль особи) проводились на підставі ухвал слідчого судді в приміщеннях ізоляторів тимчасового тримання, а зафіксоване спілкування обвинуваченого із особою, що також там перебувала, мало ознаки приватного в розумінні статей 258, 260 КПК.

Жодних відомостей, які б свідчили, що під час цих НСРД обвинуваченого було допитано щодо обставин, за якими надалі йому було висунуто обвинувачення, немає. Зафіксовані у протоколах проведення НСРД розмови відбувались між обвинуваченим і невстановленим чоловіком, який також перебував у камері ІТТ.

Оцінивши зміст розмов обвинуваченого, зафіксованих під час проведення НСРД, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку, що ці розмови були вільними, без примусу або обману з боку будь-яких осіб, обвинувачений на власний розсуд спілкувався зі співрозмовниками на різні теми, тому повідомлені ним відомості не є показаннями, які він давав без роз'яснення прав та за відсутності захисника. Водночас апеляційний суд урахував, що перед цими НСРД з обвинуваченим уже було проведено слідчий експеримент, під час якого він повідомляв та показував, як завдав тілесні ушкодження потерпілому, тобто озвучена ним в камері ІТТ інформація не є новою, а лише підтверджує дані, які містяться в раніше зібраних доказах. Тобто результати аудіоконтролю не є єдиним або ключовим доказом проти обвинуваченого, який використав суд в обґрунтування судового рішення. Також суд урахував, що обвинувачений не

заперечував факту та змісту цих розмов, а описані ним деталі вбивства не могли бути відомі особам, які не були присутні на місці і під час вчинення злочину.

До того ж обвинуваченому у присутності його захисника під час слідчих дій, проведених перед поміщенням в ІТТ і проведення НСРД було роз'яснено всі права, зокрема право не свідчити проти себе. Суть зазначеної НСРД дії полягає саме у прихованому втручанні у особисте життя особи без повідомлення їй про це, тому посилення захисника на порушення права обвинуваченого на захист у цьому випадку є безпідставними.

Апеляційний суд, проаналізувавши письмові докази та показання допитаних як свідків осіб, які складали протоколи аудіоконтролю обвинуваченого, не встановив підстав, що під час проведення цих НСРД у розмові з обвинуваченим брав участь працівник правоохоронного органу під прикриттям або ж була залучена інша особа в порядку ст. 275 КПК. Обставини, які б свідчили про те, що до цієї слідчої дії залучений агент без дотримання вимог ч. 6 ст. 246 КПК, під час судового розгляду, не підтвердилися. Апеляційний суд, відхиляючи аргументи захисника щодо відсутності процесуального документу про залучення до проведення вказаних НСРД особи, яка була співрозмовником обвинуваченого у камері ІТТ, правильно зазначив, що аудіоконтроль, що здійснюється стосовно певної особи, передбачає можливість фіксування її дій та розмов з іншими людьми, що є метою цієї НСРД, та не потребує окремої ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення аудіоконтролю стосовно іншої особи.

Неповідомлення обвинуваченому у порядку ч. 2 ст. 253 КПК про тимчасове обмеження його конституційних прав, на чому наголошує захисник, з урахуванням конкретних обставин цього кримінального провадження, не може бути підставою для визнання недопустимими здобутих під час НСРД доказів, адже факт проведення стосовно нього аудіоконтролю став йому відомим під час ознайомлення з відповідними матеріалами досудового розслідування в порядку ст. 290 КПК, що з огляду на наявність достатнього часу та можливостей для підготовки лінії захисту не дає підстав для твердження про порушення права обвинуваченого на захист.

Оскільки НСРД у вигляді аудіоконтролю реалізовано у визначений процесуальним законом спосіб, у діях органу досудового розслідування не вбачається порушення прав обвинуваченого від самовикриття, немає підстав визнавати відомості, зафіксовані у відповідних протоколах, недопустимими доказами згідно зі статтями 86, 87 КПК як такі, що отримані з істотним порушенням прав і свобод людини та вимог кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 10.04.2025 у справі № 601/1623/20 (провадження № 51-4752км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610117>

7. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування

7.1. Загальні положення закінчення досудового розслідування (ст. 283 КПК)

7.1.1. Нездійснення органом досудового розслідування у кримінальному провадженні, матеріали якого безперервно перебували у сторони обвинувачення, процесуальних дій, спрямованих на закінчення досудового розслідування (ст. 283 КПК), понад один рік не можна розцінювати як виключні та виправдані обставини. Подальше прийняття ухвали слідчого судді про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження після спливу строку досудового розслідування не є підставою для визначення строку досудового розслідування продовженим

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК, на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із закінченням строку досудового розслідування, визначеного ст. 219 КПК.

У касаційній скарзі прокурор вказував на об'єктивні ускладнення при проведенні процесуальних дій після вторгнення РФ в Україну. Зазначав, що після деокупації на території Херсонської області не було світла, зв'язку та води, що ускладнювало доступ до ЄРДР та друку документів. Стверджував, що тільки наприкінці березня 2023 доставили евакуйовані матеріали кримінальних проваджень до м. Миколаєва, після чого їх передали слідчим для проведення досудового розслідування.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як встановлено судами попередніх інстанцій, органи досудового розслідування та прокуратури були евакуйовані з м. Херсона, а також було вивезене зазначене кримінальне провадження. Вказане свідчило про те, що воно безперервно перебувало у розпорядженні сторони обвинувачення на території, підконтрольній владі України, та його могли передати до суду.

Водночас, нездійснення в кримінальному провадженні з 21.02.2022 до закінчення строку досудового розслідування до 01.04.2023 будь-яких дій, направлених на виконання положень ст. 283 КПК, понад один рік, не можна розцінювати як виключними та виправданими обставинами.

Подальше звернення слідчого до слідчого судді з клопотанням про встановлення строку для ознайомлення із матеріалами кримінального провадження та винесення ухвали слідчим суддею 30.05.2023 про обмеження строку для ознайомлення сторони захисту з матеріалами кримінального провадження, не є підставою для визначення строку досудового розслідування продовженим та відбулося вже поза межами строку досудового розслідування у кримінальному провадженні. За таких обставин, доводи прокурора про те,

що оскільки вказаною ухвалою слідчого судді стороні захисту було встановлено строк для ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до 02.06.2023, то строк досудового розслідування не закінчився, є необґрунтованими.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.04.2025 у справі № 521/14544/23 (провадження № 51-6657км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126431825>

7.2. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)

7.2.1. Беззастережне волевиявлення потерпілої про непритягнення обвинуваченої до кримінальної відповідальності та припинення розпочатої процедури її кримінального переслідування в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, здійснене шляхом надіслання на електронну пошту місцевого суду відповідної заяви, є підставою для закриття кримінального провадження на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження щодо обвинуваченої за ч. 1 ст. 125 КК на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення. Судами встановлено, що потерпіла добровільно звернулася до суду із заявою про відмову від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, будь-яких підстав, які перешкождали б задоволенню цієї заяви, немає.

У касаційній скарзі обвинувачена вказувала, що оскільки потерпіла не була присутня на жодному судовому засіданні, то кримінальне провадження не набуло статусу приватного, тому й не могло бути закритим у зв'язку з відмовою потерпілої від підтримання обвинувачення. Ініціатором закриття кримінального провадження був прокурор, який не бажав розглядати справу по суті й надав суду заяву від імені потерпілої. Стверджувала, що зміст указаної заяви та порядок її направлення до суду не відповідають вимогам чинного законодавства, проте місцевий суд не перевінив належним чином, чи дійсно її автором є потерпіла та чи добровільно вона написала цю заяву про відмову від обвинувачення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що потерпіла за допомогою електронної пошти на адресу місцевого суду, на розгляді якого перебувало зазначене кримінальне провадження, надіслала заяву, у якій повідомила, що відмовляється від обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 КК, просила закрити кримінальне провадження на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК і залишити цивільний позов без розгляду, вирішивши ці питання без її участі. Заяву потерпілої було зареєстровано згідно з правилами, передбаченими Інструкцією з діловодства в місцевих

та апеляційних судах України, затвердженою наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814.

Як вбачається зі звукозапису судового засідання, місцевий суд оголосив указану заяву потерпілої, роз'яснив особливості й наслідки припинення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, з'ясував думку учасників судового провадження: обвинувачена погодилася на закриття провадження за умови, що вказана норма процесуального закону буде реабілітуючою, захисник обвинуваченої підтримав клопотання потерпілої, оскільки, як він зазначив, з підзахисної повністю знімається обвинувачення, прокурор не заперечував стосовно заявленого потерпілою клопотання. З урахуванням наведеного місцевий суд заклав кримінальне провадження.

Суд апеляційної інстанції взяв до уваги заяву потерпілої, подану нею безпосередньо до канцелярії цього суду, у якій заявниця підтвердила свою чітку позицію про відмову від обвинувачення за ч. 1 ст. 125 КК і просила залишити без змін ухвалу суду першої інстанції про закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, також просила здійснити апеляційний розгляд справи без її участі.

Зважаючи на те, що суди першої та апеляційної інстанцій належним чином упевнилися в беззастережному волевиявленні потерпілої про непритягнення обвинуваченої до кримінальної відповідальності та припинення розпочатої процедури її кримінального переслідування, а також беручи до уваги висловлені в запереченні на касаційну скаргу доводи потерпілої про те, що вона, не маючи можливості бути присутньою особисто в судових засіданнях судів нижчих інстанцій через перебування за кордоном, дійсно зверталася із заявами про відмову від обвинувачення за ч. 1 ст. 125 КК і ця її позиція є добровільною та істинною, ККС дійшов висновку, що судові рішення про закриття кримінального провадження щодо обвинуваченої на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК відповідають вимогам закону та є обґрунтованими.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.04.2025 у справі № 643/1656/17 (провадження № 51-2112км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767148>

7.2.2. Нові правила обчислення строків досудового розслідування, встановлені Законом № 3509-ІХ, застосовуються до всіх кримінальних проваджень, досудове розслідування або судовий розгляд яких не завершено до 01.01.2024. При вирішенні питання щодо дотримання строків досудового розслідування та їх продовження до моменту повідомлення особі про підозру застосовуються положення ч. 1 ст. 294 КПК, які передбачають можливість погодження відповідного клопотання слідчого прокурором, який здійснює процесуальне керівництво

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження щодо особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 140 КК, на підставі п. 10

ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з тим, що після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК.

У касаційній скарзі представник потерпілих вказував, що суди попередніх інстанцій не врахували дії кримінального процесуального закону в часі та проігнорував зміни до КПК, внесені Законом «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» від 08.12.2023 № 3509-IX (далі – Закон № 3509-IX), які набрали чинності 01.01.2024. На час постановлення 07.06.2024 ухвали місцевого суду діяли положення ст. 219 КПК у редакції Закону № 3509-IX, згідно з якими строк досудового розслідування обчислюється з моменту повідомлення особи про підозру. За приписами цієї статті протягом двох місяців з дня повідомлення особи про підозру у вчиненні злочину досудове розслідування повинно бути закінчене. Саме цією редакцією (чинною на час ухвалення рішень місцевим та апеляційним судами) статей 219 та 284 ч. 1 п. 10 КПК повинні були керуватися суди. Вважав законними ухвали слідчих суддів від 03.06.2020 та 09.06.2021, якими до повідомлення про підозру було продовжено строк досудового розслідування до 09.06.2021 та 09.06.2022 відповідно.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у період, протягом якого здійснювався судовий розгляд кримінального провадження, до КПК були внесені зміни щодо підходів обчислення строку досудового розслідування та зокрема порядку його продовження.

Так, Законом № 3509-IX внесено зміни до КПК, зокрема зміст ч. 1 ст. 219 цього Кодексу викладено у новій редакції, відповідно до якої строк досудового розслідування обчислюється з моменту повідомлення особі про підозру до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотанням про закриття кримінального провадження або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження.

Також виключено ч. 9 ст. 284 КПК та ч. 1 ст. 294 КПК. Заразом виключено абз. 18 ч. 1 ст. 284 КПК і, як наслідок, за чинною редакцією п. 10 ч. 1 ст. 284 цього Кодексу кримінальне провадження закривається лише в разі, якщо після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи.

А п. 20-8 розділу XI «Перехідні положення» викладено в такій редакції: «Положення частини першої статті 219 цього Кодексу в редакції Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» застосовуються до всіх кримінальних

проваджень, досудове розслідування або судовий розгляд яких не завершено до дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури».

Вказані зміни набули чинності 01.01.2024. Отже, Законом № 3509-IX встановлені нові правила обчислення строків досудового розслідування, які застосовуються до всіх кримінальних проваджень, досудове розслідування або судовий розгляд яких не завершено до 01.01.2024.

Як встановлено з матеріалів кримінального провадження 22.10.2021 особі повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 140 КК. Надалі 30.11.2021 у кримінальному провадженні складено та затверджено обвинувальний акт, який 02.12.2021 надійшов до суду першої інстанції, тобто в межах строку досудового розслідування, передбаченого приписами п. 4 ч. 3 ст. 219 КПК, на протипагу висновкам судів попередніх інстанцій.

Тому, за наведеної хронології подій, з урахуванням приписів ст. 5 та п. 20-8 розділу XI «Перехідні положення» КПК, Верховний Суд вважає неправильним висновок судів попередніх інстанцій про наявність указаної в оскаржених судових рішеннях підстави закриття кримінального провадження, а саме: закінчення строку досудового розслідування, визначеного ст. 219 цього Кодексу, після повідомлення особі про підозру (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК).

Крім того, ухвалюючи рішення про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, суд першої інстанції послався на те, що строки досудового розслідування належним чином жодного разу не продовжувалися, зокрема, через те, що клопотання слідчого про їх продовження від 26.05.2020 та 01.06.2021, всупереч приписам ч. 3 ст. 294 КПК, погоджено процесуальними прокурорами місцевої прокуратури, а не відповідним керівником органу прокуратури. У зв'язку з цим, суд дійшов висновку, що вказані клопотання не могли бути задоволені, з чим погодився й апеляційний суд. А тому ухвали слідчих суддів від 03.06.2020 та 09.06.2021 про продовження строку досудового розслідування, на переконання судів обох інстанцій, не призвели до його продовження.

Колегія суддів ККС вважає неспроможними такі висновки судів попередніх інстанцій з огляду на те, що саме приписами ч. 1 ст. 294 КПК (у відповідних редакціях станом на час постановлення ухвал слідчих суддів від 03.06.2020 та 09.06.2021) передбачено можливість неодноразового продовження строку досудового розслідування до моменту повідомлення особі про підозру, зокрема за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Однак суди, помилково пославшись на положення ч. 3 ст. 294 КПК (у редакціях станом на 03.06.2020 та 09.06.2021), якими унормовано питання продовження строків досудового розслідування з дня повідомлення особі про підозру, необґрунтовано дійшли висновку про необхідність погодження указаних клопотань слідчого відповідним керівником органу прокуратури, а не

прокурором, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.04.2025 у справі № 405/8493/21 (провадження № 51-353км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767055>

7.3. Відкриття матеріалів іншій стороні (ст. 290 КПК)

7.3.1. Повідомленням про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування у контексті ст. 290 КПК є доведення до відома підозрюваного та його захисника такої інформації, і факт повідомлення цієї інформації стороні захисту має бути належно підтверджений. Якщо сторона обвинувачення надала місцевому суду докази направлення на електронну адресу захисника листа з додатком про завершення досудового розслідування, який не містив вказівки на рік його відправки, то суд міг встановити відповідний рік, запропонувавши стороні обвинувачення надати можливість оглянути поштову скриньку, з якої зроблено надану роздруковку, що дозволило б з'ясувати і зміст прикріпленого до нього додатка.

Строк для ознайомлення з матеріалами досудового розслідування необхідно обраховувати з моменту повідомлення про завершення досудового розслідування і надання доступу до його матеріалів, а не з фактичного надання такого доступу

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд 04.09.2023 заклав кримінальне провадження щодо обвинуваченого за ч. 1 ст. 368 КК на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК. Апеляційний суд залишив цю ухвалу без зміни.

Суд встановив, що 25.05.2021 обвинуваченому повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 369-2 КК. Ухвалою слідчого судді строк досудового розслідування продовжено до 24.09.2021. 26.08.2021 обвинуваченому повідомлено про зміну підозри з ч. 3 ст. 369-2 КК на ч. 1 ст. 368 КК. 29.09.2021 він та його захисник ознайомилися з матеріалами досудового розслідування.

Суд першої інстанції дійшов висновку, що доступ до матеріалів кримінального провадження був наданий стороні захисту 29.09.2021, після закінчення строку досудового розслідування, і обвинувальний акт було направлено до суду поза строком, визначеним ст. 219 КПК, який закінчився 24.09.2021.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що апеляційний суд не взяв до уваги докази, які підтверджують належне повідомлення стороні захисту про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування 17.09.2021 та дійшов хибного висновку про те, що підтвердження належного повідомлення підозрюваного про завершення досудового розслідування регулюється ч. 9 ст. 290 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суди попередніх інстанцій вважали, що сторона обвинувачення не довела повідомлення сторони захисту про завершення досудового розслідування 17.09.2021. Вони послалися на те, що надана стороною обвинувачення інформація з електронної пошти, в якій містилися відомості про направлення листа на електронну адресу захисника, не містить чіткої дати та змісту цього листа, а повідомлення підозрюваному його безпосереднім начальником за місцем проходження служби в телефонному режимі не означає виконання вимог ч. 9 ст. 290 КПК.

ККС зазначив, що строк для ознайомлення з матеріалами досудового розслідування необхідно обраховувати з моменту повідомлення про завершення досудового розслідування і надання доступу до його матеріалів, а не з фактичного надання такого доступу. Повідомленням про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування у контексті ст. 290 КПК є доведення до відома підозрюваного та його захисника такої інформації, і факт повідомлення цієї інформації стороні захисту має бути належно підтверджений. Чинним КПК передбачено такі способи інформування учасників кримінального провадження, як надіслання повідомлення поштою, електронною поштою, факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою.

На думку колегії суддів ККС, висновки судів попередніх інстанцій зроблені без достатнього дослідження обставин справи.

У цьому провадженні перебіг строку досудового розслідування зупинився в найбільш ранню дату, коли сторона обвинувачення зробила необхідні дії для доведення до відома підозрюваного та його захисника інформації про завершення досудового розслідування і надання доступу до його матеріалів. Сторона обвинувачення надала місцевому суду докази відправлення захиснику електронного листа з додатком, в якому, як вона стверджувала, було повідомлення про завершення досудового розслідування. Суд відхилив ці докази, пославшись на те, що не можна встановити точну дату відправлення цього листа.

Надані докази містили дату «17 вересня», але не містили вказівки на рік його відправки. Однак ККС вважає, що відповідний рік можливо було встановити, за необхідності запропонувавши стороні обвинувачення надати можливість оглянути поштову скриньку, з якої зроблено надану роздруківку, що дозволило б з'ясувати і зміст прикріпленого до нього додатку. Крім того, суд мав можливість зіставити цю інформацію з іншими доказами, зокрема, з документами, що підтверджували направлення повідомлення підозрюваному, і зробити висновок на підставі сукупності доказів, оцінених у їх взаємозв'язку. Без такого дослідження висновки суду першої інстанції щодо цих обставин не є належним чином обґрунтованими.

8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

8.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)

8.1.1. Ухвала слідчого судді про тимчасовий доступ до оригіналів рішень сесій, протоколів голосування, протоколів засідання комісій, проектів землеустрою окремих земельних ділянок, які перебувають у розпорядженні селищної ради, не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, оскільки ці документи не є правовстановлюючими або фінансовими (пов'язаними з можливістю здійснювати розрахунки), тобто такими, вилучення яких може призвести до зупинення діяльності органу місцевого самоврядування

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді надано тимчасовий доступ до рішень сесії, протоколів голосування, протоколів засідання комісії, проектів землеустрою з виготовлення технічної документації щодо земельних ділянок, які є у розпорядженні селищної ради. Селищний голова оскаржив цю ухвалу в апеляційному порядку. Суддя апеляційного суду відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою через те, що така ухвала слідчого судді не підлягає оскарженню під час досудового розслідування.

У касаційній скарзі селищний голова зазначав, що ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 309 КПК, адже у разі вилучення документів селищна рада не може здійснювати свою діяльність у відповідності до визначених законом повноважень. Зокрема, вилучення оригіналів документації щодо земельних ділянок призведе до неможливості здійснювати органом місцевого самоврядування своєї діяльності в частині забезпечення реалізації прав фізичних та юридичних осіб у сфері земельних відносин та суттєво обмежить проведення претензійно-позовної роботи.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положеннями ст. 309 КПК визначено вичерпний перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Зокрема п. 10 ч. 1 ст. 309 КПК передбачена можливість оскаржити ухвалу про тимчасовий доступ до речей та документів, що посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа-підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність.

Таким чином, якщо вилучені документи не впливають на можливість цих осіб здійснювати підприємницьку діяльність, то ухвала слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.

У цьому провадженні слідчий суддя, керуючись ст. 163 КПК, надав дозвіл на тимчасовий доступ до оригіналів рішень сесій, протоколів голосування, протоколів засідання комісій, проектів землеустрою окремих земельних ділянок,

оскільки вони містять інформацію на підтвердження протиправних дій щодо незаконного вибуття земель із державної власності.

У касаційній скарзі не наведено переконливих доводів тому, що документи, до яких надано тимчасовий доступ, є правовстановлюючими, або фінансовими (пов'язаними з можливістю здійснювати розрахунки), тобто такими, що їхнє вилучення може призвести до зупинки діяльності органу місцевого самоврядування.

Відмова апеляційного суду у відкритті апеляційного провадження на рішення слідчого судді, окреме оскарження якого на цій стадії законом не передбачене, не є свідченням обмеження доступу до правосуддя.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 01.04.2025 у справі № 463/9168/23 (провадження № 51-2010км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126431797>

8.1.2. Ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді не підлягає апеляційному оскарженню, оскільки не входить до переліку ухвал, визначених ст. 309 КПК, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя ухвалою від 10.10.2024 відмовив у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали місцевого суду від 15.02.2022, якою відмовлено у відкритті кримінального провадження за нововиявленими обставинами за заявою про перегляд ухвали слідчого судді від 13.07.2020. Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою на вказану ухвалу слідчого судді від 10.10.2024 з тих підстав, що ухвала слідчого судді про відмову у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку під час досудового розслідування. При цьому апеляційний суд керувався приписами ст. 309, ч. 4 ст. 399 КПК.

У касаційній скарзі заявник зазначав, що відмовивши у відкритті провадження, апеляційний суд порушив приписи ч. 2 ст. 1, ч. 1 ст. 9 КПК та не дотримався вимог п. 8 ст. 129 Конституції України, які забезпечують право на апеляційний перегляд справи, яке не може бути скасовано або обмежено. Оскаржена ухвала перешкоджає подальшому кримінальному провадженню, оскільки досі не розглянуто заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Ухвала апеляційного суду не відповідає вимогам ч. 1 ст. 464 КПК, оскільки заяву про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді має розглядати суд, а не слідчий суддя, отже безпідставними вважає висновки апеляційного суду, які спираються на положення ст. 309 та ч. 4 ст. 399 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до вимог ст. 24 КПК кожному гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду,

що стосується прав, свобод, законних інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому цим Кодексом. Конституційний Суд України у Рішенні від 10.04.2024 № 5-р(II)/2024 визнав таким, що відповідає Конституції України припис ч. 1 ст. 459 КПК, який не містить заборони на перегляд за нововиявленими обставинами будь-яких видів судових рішень, що набрали законної сили. Разом із тим, стосовно ухвал слідчих суддів, додержання принципу остаточності судового рішення зумовлює право на їх перегляд за нововиявленими обставинами лише за наявності істотних та переконливих передумов для такого перегляду.

Такими умовами Конституційний Суд України визначив потреби додержання вимог щодо розумних строків досудового розслідування, а також коли ухвала слідчого судді не відповідає вимозі справедливості та безпідставно обмежує конституційні права та свободи людини, а її подальша чинність суперечитиме меті здійснення кримінального судочинства. Перегляд ухвали слідчого судді за нововиявленими обставинами у таких випадках буде спрямований на усунення судових помилок та забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування (див. абз. 3 п. 4.5. рішення № 5-р(II)/2024).

Ухвала слідчого судді може бути переглянута слідчим суддею під час досудового розслідування за нововиявленими обставинами, зазначеними у ч. 2 ст. 459 КПК, коли вона безпідставно обмежує конституційні права та свободи людини і її подальша чинність суперечитиме меті здійснення кримінального судочинства, а також якщо вона не втратила законної сили внаслідок спливу строку її дії або внаслідок її виконання та відсутні інші засоби правового захисту цих прав і свобод (апеляційне оскарження, періодичний перегляд, нове звернення тощо).

При цьому рішення за наслідками перегляду за нововиявленими обставинами може бути оскаржене в порядку, передбаченому КПК, для оскарження того рішення, перегляду якого вимагала зацікавлена особа.

Статтею 309 КПК не передбачено апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Отже, апеляційний суд на підставі приписів ст. 309, ч. 4 ст. 399 КПК дійшов правильного висновку про відмову у відкритті провадження за апеляційною скаргою на ухвалу слідчого судді від 10.10. 2024.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.04.2025 у справі № 463/5991/20 (провадження № 51-5511км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767093>

8.1.3. Місцевий суд, який розглядає кримінальне провадження по суті, повинен розглянути всі заперечення сторін, у тому числі й на ухвали слідчих суддів, які не підлягають окремому апеляційному оскарженню під час досудового розслідування. При цьому суд має повну судову дискрецію і може не погодитися з рішенням, постановленим слідчим суддею

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, у зв'язку із тим, що після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК.

У касаційній скарзі сторона обвинувачення вказувала, що ухвала слідчого судді про скасування постанови слідчого про зупинення досудового розслідування була постановлена з істотним порушенням вимог КПК, про що прокурором зазначалося в письмових запереченнях на цю ухвалу.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що сторони кримінального провадження мають можливість оспорити обґрунтованість ухвали слідчого судді, про яку йдеться у цій справі, що, власне, і було зроблено прокурором під час підготовчого судового засідання у відповідності до ч. 3 ст. 309 КПК. Суд зобов'язаний належним чином розглянути ці заперечення та прийняти рішення по суті питання, ґрунтуючись на власній оцінці обставин провадження. У цьому провадженні цього зроблено не було.

Суд, який розглядає провадження по суті, повинен розглянути усі заперечення сторін, в тому числі й на ухвали слідчих суддів, які не підлягають окремому апеляційному оскарженню під час досудового розслідування. Саме таку процедуру з висловлення незгоди із відповідними ухвалами слідчих суддів передбачено ч. 3 ст. 309 КПК. Суд, який розглядає незгоду сторони із ухвалою слідчого судді, постановленою під час досудового розслідування, яка не підлягає самотійному апеляційному оскарженню, має повну судову дискрецію і може не погодитися із рішенням, постановленим слідчим суддею.

Таким чином, місцевий суд повинен належним чином перевірити доводи прокурора щодо незгоди із ухвалою слідчого судді, якою було скасовано постанову слідчого про зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.04.2025 у справі № 127/15521/24 (провадження № 51-231км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693846>

8.1.4. Заборона на подання до суду інших документів, крім обвинувального акта (ч. 4 ст. 291 КПК), не поширюється на матеріали, що додаються до заперечень на ухвалу слідчого судді, оскільки стосується лише тих документів (доказів), які підтверджують наведені в обвинувальному акті обставини скоєння кримінального правопорушення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: апеляційний суд задовольнив клопотання сторони захисту та заклав кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що суд першої інстанції, закриваючи кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, у супереч положенням КПК не розглянув обставин, викладених у запереченнях сторони обвинувачення, поданих на ухвалу слідчого судді від 14.07.2022, якою було скасовано постанову слідчого від 24.02.2022 про зупинення досудового розслідування та оголошення підозрюваного в розшук, та не спростував наведених у них тверджень.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що системний аналіз положень, передбачених ч. 3 ст. 309, п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК, свідчить про те, що законодавець визначив правову процедуру подання клопотання про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК та заперечення на ухвалу слідчого судді, яка не підлягає апеляційному оскарженню, зокрема, на стадії підготовчого судового розгляду. Водночас, щодо права учасників провадження надавати суду першої інстанції відповідні документи на підтвердження свого клопотання про закриття кримінального провадження, ККС зауважив, що сторони кримінального провадження також не позбавлені права на подання до суду відповідних матеріалів для підтвердження своєї позиції, викладеної в запереченнях, поданих у порядку ч. 3 ст. 309 КПК.

Прокурор, подаючи заперечення на ухвалу слідчого судді (яким місцевий суд зобов'язаний надати належну оцінку), не був обмежений у процесуальному праві на долучення до таких заперечень відповідних матеріалів з метою підтвердження доводів щодо незаконності та необґрунтованості рішення слідчого судді, які суд першої інстанції також мав взяти до уваги під час постановлення рішення.

До того ж ККС зауважив, що заборона на подання до суду інших документів, крім обвинувального акта, яку визначено ч. 4 ст. 291 КПК, жодним чином не позбавляє учасників судового провадження наведеного вище права (долучення до клопотання про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК та заперечень на ухвалу слідчого судді, поданих у порядку ч. 3 ст. 309 КПК, відповідних матеріалів на підтвердження своєї позиції, яку в них викладено), оскільки вказані положення процесуального закону стосуються саме тих документів (доказів), що підтверджують наведені в обвинувальному акті обставини скоєння кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.04.2025 у справі № 175/1958/22 (провадження № 51-1108км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610192>

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

9. Судовий розгляд

9.1. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК)

9.1.1. Проведення місцевим судом допиту свідка в режимі аудіозв'язку з використанням мобільного телефону без забезпечення можливості іншим учасникам процесу чути його показання і без належного встановлення особи свідка є істотним порушенням кримінального процесуального закону та позбавляє сторону захисту можливості реалізувати свої процесуальні права, у тому числі право на перехресний допит

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим та засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі захисник вказував про недопустимість доказів, які покладені в основу судових рішень, оскільки свідки допитані місцевим судом за допомогою аудіозв'язку по телефону без встановлення належним чином їхніх осіб, без роз'яснення цим особам їхніх процесуальних прав і обов'язків та без підписання цими особами присяги свідка.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що із відео-, звукозапису судового засідання місцевого суду вбачається, що в цьому судовому засіданні відбувся допит свідка, який розпочався за допомогою відеоконференцзв'язку із установою, де свідок відбуває покарання, однак в ході допиту цього свідка з'єднання із установою виконання покарань було розірвано, оскільки в цій установі відбулося відключення світла.

Надалі допит свідка продовжився за допомогою аудіозв'язку по мобільному телефону. Водночас, як вбачається із відео-, звукозапису судового засідання, показання свідка та його відповіді на запитання, зокрема сторони захисту, які він надавав по телефону, ніхто, окрім головуючого судді, чітко не чув. Так само свідок не чув запитань захисника, яка також брала участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, у зв'язку з чим головуючий суддя постійно дублював ці питання свідку, а відповіді – захиснику. Аналогічним чином в цьому ж судовому засіданні відбувався допит свідка, з'єднання з яким одразу відбулося за допомогою аудіозв'язку по телефону, без належного встановлення особи свідка.

Такий спосіб допиту свідків (за допомогою телефонного дзвінка) не дозволив суду встановити особу свідка, роз'яснити йому процесуальні права та обов'язки, і привести такого свідка до присяги.

Колегія суддів ККС звернула увагу, що судові засідання може проводитися у дистанційному форматі, в тому числі в такому форматі може бути здійснено допит свідків. Проте у будь якому випадку застосовані

в дистанційному судовому провадженні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення і звуку, дотримання принципу гласності та відкритості судового провадження, а учасникам кримінального провадження має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового провадження, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки.

У цьому провадженні сторона захисту повідомляла суд про те, що аудіодзвінок не дозволяє переконатися у особі, з якою відбувається спілкування, не забезпечує можливість чути відповіді такої особи та проводити перехресний допит. Захисник не чула показань декого зі свідків та не могла належно провести перехресний допит, про що вона неодноразово звертала увагу місцевого суду.

З огляду на викладене, колегія суддів ККС вважає, що у цьому провадженні допит ключових свідків в режимі аудіозв'язку не дозволив стороні захисту реалізувати свої права, передбачені КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 01.04.2025 у справі № 629/166/19 (провадження № 51-3972км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126328860>

9.2. Роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення (ст. 348 КПК)

9.2.1. Відповідно до положень КПК пред'явлення обвинувачення у кримінальному провадженні відбувається до фактичного початку судового розгляду – в момент направлення обвинувального акта до суду і вручення його копії стороні захисту. Оголошення обвинувального акта в суді є лише «технічно-процесуальною процедурою», в рамках якої прокурор представляє обвинувальний акт, але не обвинувачення. Неоголошення обвинувального акта за конкретних обставин справи жодним чином не порушує права прокурора на підтримання висунутого обвинувачення та не перешкоджає йому доводити перед судом винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим обвинуваченого за ч. 2 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК, та виправдали його у зв'язку з недоведеністю в діянні останнього складу кримінальних правопорушень.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що суд першої інстанції порушив вимоги статей 337, 347, 348, 349 КПК, а саме прокурору не надано право оголосити обвинувальний акт.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до положень КПК пред'явлення обвинувачення у кримінальному провадженні відбувається до фактичного початку судового розгляду – в момент направлення обвинувального акта до суду і вручення його копії стороні захисту. У судовому засіданні відбувається «технічно-процесуальна» процедура, в рамках якої

прокурор представляє обвинувальний акт, але не обвинувачення. При цьому прокурор у касаційній скарзі не наводить доводів про те, яким же чином не оголошення обвинувального акта порушило права сторони обвинувачення.

Неоголошення обвинувального акта, за конкретних обставин цієї справи, за результатами якої ухвалено виправдувальний вирок, жодним чином не порушило права прокурора на підтримання висунутого обвинувачення та не перешкодило йому доводити перед судом винуватість виправданого у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.04.2025 у справі № 545/4271/21 (провадження № 51-4708км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502945>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

10. Провадження в суді апеляційної інстанції

10.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (ст. 392 КПК)

10.1.1. Ухвала суду про закриття кримінального провадження в його частині може бути оскаржена в апеляційному порядку до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК, щодо іншої частини інкримінованих особі діянь. Таке оскарження може відбуватися окремо від вироку в цьому ж провадженні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою місцевого суду від 03.09.2024, залишеною без зміни апеляційним судом, кримінальне провадження щодо обвинуваченого за епізодами злочинної діяльності, що мали місце 15.01.2024, 20.01.2024, 01.02.2024, закрито на підставі п. 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК, у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалась кримінальна протиправність діяння.

У цьому ж кримінальному провадженні місцевим судом 04.09.2024 постановлено вирок щодо цього обвинуваченого, яким його засуджено в іншій частині обвинувачення за ч. 4 ст. 185 КК.

У касаційній скарзі прокурор вказував, що не погоджується із апеляційним судом щодо неможливості окремого апеляційного оскарження ухвали місцевого суду про закриття кримінального провадження в частині обвинувачення.

Позиція ККС: скасовано ухвали судів попередніх інстанцій і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що апеляційний суд дійшов до помилкового висновку про те, що ухвала суду першої інстанції від 03.09.2024 про закриття кримінального провадження в частині обвинувачення щодо особи не могла бути оскаржена окремо від вироку місцевого суду від 04.09.2024 з огляду на таке.

Щодо вказаного питання ОП ККС у постанові від 25.09.2023 (справа № 755/18777/20, провадження № 51-4802кмо21) сформулювала висновок про

застосування статей 284, 392 КПК, яким визначила, що ухвалу про закриття кримінального провадження в його частині може бути оскаржено в апеляційному порядку до ухвалення судових рішень, передбачених ч. 1 ст. 392 КПК, щодо іншої частини інкримінованих особі діянь.

Таким чином, ухвала суду першої інстанції від 03.09.2024 про закриття кримінального провадження в його частині могла бути оскаржена до апеляційного суду окремо від вироку в цьому ж провадженні щодо обвинуваченого.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 01.04.2025 у справі № 735/952/24 (провадження № 51-5503км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126289950>

10.1.2. Ухвала суду першої інстанції про зміну запобіжного заходу, якою суд залишив у силі дію обраного обвинуваченому запобіжного заходу у виді застави та поклав на обвинуваченого обов'язки, передбачені ч. 5 ст. 194 КПК, відповідно до приписів статей 392, 395 КПК не підлягає апеляційному оскарженню. Зазначення в ухвалі місцевого суду про можливість її апеляційного оскарження не впливає на правильність рішення суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд задовольнив клопотання прокурора про зміну запобіжного заходу, залишив в силі дію обраного обвинуваченому запобіжного заходу у виді застави в раніше внесеному розмірі – 60 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у сумі 161 040 грн з покладенням на нього обов'язків, передбачених ч. 5 ст. 194 КПК. Суддя апеляційного суду відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою обвинуваченого з тих підстав, що вона подана на рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню.

У касаційній скарзі обвинувачений зазначав, що суд апеляційної інстанції необґрунтовано відмовив у відкритті апеляційного провадження, не зваживши на невідповідність ухвали положенням КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали судді апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що під час судового розгляду місцевий суд в межах передбачених КПК повноважень постановив ухвалу, якою частково задовольнив клопотання прокурора про зміну запобіжного заходу, залишив в силі дію обраного обвинуваченому запобіжного заходу у виді застави, поклав на обвинуваченого обов'язки, передбачені ч. 5 ст. 194 КПК.

Не погоджуючись із цим рішенням суду, обвинувачений оскаржив його до суду апеляційної інстанції. Суддя апеляційного суду відмовив у відкритті апеляційного провадження за цією апеляційною скаргою, посилаючись на те, що ухвала суду першої інстанції, якою стосовно обвинуваченого застосований запобіжний захід у вигляді застави, з покладенням на останнього обов'язків, передбачених ч. 5 ст. 194 КПК, відповідно до приписів статей 392, 395 КПК не підлягає апеляційному оскарженню.

Колегія суддів ККС погодилась з позицією судді апеляційного суду та вказала, що постановлена ним ухвала відповідає вимогам КПК. Формулювання в ухвалі місцевого суду про залишення в силі дії запобіжного заходу та про можливість апеляційного оскарження цієї ухвали не свідчать про те, що суд ухвалив рішення, не передбачене КПК, та не впливають на правильність прийнятого суддею апеляційного суду рішення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 01.04.2025 у справі № 759/5948/23 (провадження № 51-6921км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126395732>

10.1.3. Ухвала суду про продовження строку тримання під вартою, постановлена під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, підлягає апеляційному оскарженню, в тому числі лише в частині визначення застави як альтернативного запобіжного заходу, оскільки останній є невід'ємною частиною такого рішення і не може розглядатися як окреме судове рішення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд продовжив обвинуваченій запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на 60 днів та визначив заставу у розмірі 80 прожиткових мінімумів для працездатних осіб в сумі 214 720 грн. Апеляційний суд відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою захисника обвинуваченої зазначивши, що фактично захисник оскаржує рішення місцевого суду в частині визначення розміру застави, а таке рішення оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.

У касаційній скарзі захисник вважав необґрунтованим висновок суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження за його апеляційною скаргою, в зв'язку з тим, що захисником подана апеляційна скарга на судове рішення, яке окремому оскарженню в апеляційному порядку не підлягає. Вказував, що у резолютивній частині ухвали місцевого суду зазначено, що ухвала може бути оскаржена до апеляційного суду протягом 7 днів з дня її оголошення, а обвинуваченим – в цей же строк з моменту вручення йому копії ухвали.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до вимог статей 392, 394 КПК ухвали суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміну іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою або про продовження строку тримання під вартою, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, підлягають апеляційному оскарженню в порядку, передбаченому цим Кодексом, обвинуваченим, його захисником, законним представником, прокурором.

Зазначена ухвала постановлена під час судового провадження в суді першої інстанції та за своїм змістом стосувалася продовження обвинуваченому

раніше обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а визначення застави як альтернативного запобіжного заходу є невід'ємною частиною цього рішення.

З огляду на те, що кримінальним процесуальним законом передбачено можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали суду про продовження обвинуваченій запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, постановленої при розгляді кримінального провадження в суді першої інстанції, оскарження стороною провадження альтернативного запобіжного заходу у вигляді застави, який прямо пов'язаний із основним запобіжним заходом, не може вважатися як оскарження окремого судового рішення, яке не підлягає перегляду в апеляційному порядку.

Право на окреме апеляційне оскарження постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті ухвали про продовження запобіжного заходу у виді тримання під вартою та визначення розміру застави вказує про встановлення в законі й права на оскарження в зазначеному порядку такої ухвали.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.04.2025 у справі № 368/1158/23 (провадження № 51-4600км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126486055>

10.2. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень (ст. 394 КПК)

10.2.1. Прокурор має право оскаржити вирок суду першої інстанції, ухвалений на підставі угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим, якщо в апеляційній скарзі стверджується про неможливість укладення такої угоди в конкретному кримінальному провадженні відповідно до ч. 3 ст. 469 КПК. Відмова у відкритті апеляційного провадження за таких обставин є необґрунтованою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: вироком місцевого суду затверджено угоду про примирення між потерпілим та обвинуваченим, визнано останнього винним за ч. 1 ст. 286-1 КК та призначено йому узгоджену сторонами угоди міру основного покарання із застосуванням ст. 69 КК у виді штрафу в розмірі 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортним засобом на строк 3 роки.

Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою прокурора на вищевказаний вирок суду, мотивуючи це тим, що у прокурора відсутні підстави для оскарження такого вироку, який може бути оскаржений обмеженим колом суб'єктів та з чітко визначених законом підстав, зазначених у ч. 3 ст. 394 КПК.

У касаційній скарзі прокурор вказував, що у справах про злочини, передбачені розділом XI «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту», укладення угоди про примирення не допускається, оскільки таке

кримінальне правопорушення не регулюється положеннями ч. 3 ст. 469 КПК, а можливе тільки укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим при наданні потерпілим письмової згоди прокурору на укладення такої угоди. Зазначав, що угода про примирення не відповідала вимогам КПК та не могла бути затверджена, а призначена міра додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами не визначалася угодою.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС звернув увагу, що згідно з вимогами п. 3 ч. 3 ст. 394 КПК вирок суду першої інстанції на підставі угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим може бути оскаржено в апеляційному порядку прокурором виключно з підстав затвердження судом угоди у кримінальному провадженні, в якому згідно з ч. 3 ст. 469 цього Кодексу угоду не може бути укладено.

Зі змісту апеляційної скарги вбачається, що свої вимоги сторона обвинувачення мотивувала тим, що місцевий суд ухвалив незаконний вирок та незаконно затвердив угоду про примирення у кримінальному провадженні, в якому вона не могла бути затверджена, оскільки внаслідок неправомірних дій обвинуваченого першочергово завдано шкоди суспільним інтересам у сфері безпеки дорожнього руху, а за таких умов укладення угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим є неприпустимим.

Тобто вирок оскаржувався прокурором в тому числі із підстав, з яких, відповідно до вищевказаних положень кримінального процесуального закону, він міг бути оскаржений прокурором, адже прокурор в апеляційній скарзі наполягав на тому, що, на його думку, угода про примирення у цьому провадженні не може бути укладена.

ККС вказав, що суддя апеляційного суду дійшов передчасного висновку про відмову у відкритті апеляційного провадження, керуючись положеннями ч. 4 ст. 399 КПК. Окрім того, суд апеляційної інстанції, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, зазначив в ухвалі доводи прокурора про неможливість затвердження угоди про примирення саме у кримінальних провадженнях, передбачених ст. 286-1 КК, які мали б бути оцінені апеляційним судом в ході розгляду апеляційної скарги по суті.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 01.04.2025 у справі № 303/734/24 (провадження № 51–4998км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126328828>

10.3. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)

10.3.1. Необізнаність заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення може бути визнана поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення, адже

для належного обґрунтування апеляційної скарги недостатньо бути поінформованим про результати розгляду справи, а необхідно знати мотиви прийнятого рішення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді місцевого суду відмовлено у задоволенні скарги представника банку на постанову слідчого про закриття кримінального провадження.

Апеляційний суд на підставі п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК відмовив представнику банку у поновленні строку на апеляційне оскарження вказаної ухвали слідчого судді.

У касаційній скарзі представник банку стверджувала, що суд першої інстанції розглянув скаргу банку за відсутності скаржника, який був несвоечасно повідомлений про дату і час розгляду справи. Тому, на її думку, днем початку строку на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді для скаржника є наступний день за днем отримання повного тексту ухвали через підсистему «Електронний Суд» – 26.07.2024. Вважала, що строк на апеляційне оскарження пропущений із поважних причин.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що за матеріалами провадження представник банку в апеляційній скарзі як на підставу для поновлення строку апеляційного оскарження ухвали слідчого судді від 16.07.2024 вказувала, що вона була повідомлена місцевим судом про розгляд її скарги на постанову слідчого про закриття кримінального провадження вже після проведення такого розгляду, саму ж ухвалу було отримано через підсистему «Електронний суд» 26.07.2024, тому апеляційну скаргу було направлено засобами поштового зв'язку 31.07.2024.

Проте, апеляційний суд знехтував такими аргументами представника та вказав, що отримання представником повідомлення про розгляд її скарги вже після проведення такого, не є перешкодою особі самотійно цікавитися про результати судового засідання, а відтак, і з дотриманням строків апеляційного оскарження звернутися до суду з апеляційною скаргою. Таке бачення суду апеляційної інстанції є помилковим, а рішення про повернення апеляційної скарги, як такої, що подана після закінчення строку апеляційного оскарження, є передчасним.

При цьому апеляційний суд не зважив на те, що для належного обґрунтування апеляційної скарги недостатньо бути проінформованим про результати розгляду справи, а необхідно знати мотиви прийнятого рішення. У випадку необізнаності у заінтересованих осіб з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення, вказане за їх клопотанням може бути визнано поважною причиною пропуску строку апеляційного оскарження та підставою для його поновлення в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 117 КПК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.04.2025 у справі № 759/14313/24 (провадження № 51-696км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126502966>

10.4. Істотні порушення вимог кримінального процесуального закону (ст. 412 КПК)

10.4.1. Незабезпечення судом участі обвинуваченого, який перебував у приміщенні слідчого ізолятора, в судовому засіданні в режимі відеоконференції, про яке його було завчасно повідомлено під розписку, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 15 ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник вказував, що згідно з ухвалою суду апеляційної інстанції судове засідання проводилося в режимі відеоконференції з обвинуваченим, який перебував на той час у приміщенні СІЗО, однак фактично відеозв'язок з ним встановлений не був і участі в судовому засіданні він не брав. У зв'язку із зазначеними фактами обвинувачений був позбавлений можливості висловити свою думку і дати пояснення у кримінальному провадженні.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що із матеріалів кримінального провадження вбачається, що апеляційний суд направив до СІЗО повідомлення про призначення проведення дистанційного судового засідання щодо обвинуваченого в суді апеляційної інстанції на 03.10.2024. Зокрема, у матеріалах кримінального провадження міститься розписка обвинуваченого про те, що він повідомлений про призначення проведення дистанційного судового засідання 03.10.2024 в суді апеляційної інстанції.

З указанного вбачається, що обвинувачений, який утримується під вартою, виходячи зі змісту указаної вище розписки, мав правомірні очікування про проведення судового засідання в дистанційному режимі з ініціативи суду, тому сам про це відповідних клопотань не подавав. Однак, на відеозв'язок з апеляційним судом 03.10.2024 обвинувачений із СІЗО не виходив і участі в судовому засіданні в суді апеляційної інстанції дистанційно не брав.

Наведене свідчить про те, що суд апеляційної інстанції допустив порушення права обвинуваченого на участь в апеляційному розгляді, адже, повідомивши йому під розписку про призначення апеляційного розгляду в дистанційному режимі, не вжив належних заходів до забезпечення йому такої можливості з метою відстоювання в суді своєї позиції, що відповідно до приписів ст. 412 КПК є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21.04.2025 у справі № 638/3742/23 (провадження № 51-4930км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126874098>

10.5. Недопустимість погіршення правового становища обвинуваченого (ст. 421 КПК)

10.5.1. Збільшення розміру позовних вимог у кримінальному провадженні не вважається погіршенням становища обвинуваченого в розумінні статей 416, 421 КПК, якщо таке збільшення не призводить до застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення та посилення покарання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК та стягнули з нього на користь потерпілого моральну шкоду у розмірі 1 000 000 грн.

У касаційній скарзі сторона захисту наголошувала на несправедливості вирішення цивільного позову і відсутності підстав для збільшення розміру відшкодування моральної шкоди.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду в частині вирішення цивільного позову потерпілої про стягнення з засудженого на її користь моральної шкоди і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що доводи захисника про погіршення становища підзахисного через збільшення суми стягнення шкоди за цивільним позовом не узгоджується зі змістом кримінального процесуального закону.

Так, після скасування вироку місцевого суду було призначено новий розгляд у суді першої інстанції. До початку судового розгляду потерпіла та син загиблої звернулись із новою позовною заявою про стягнення моральної шкоди. За наслідками розгляду кримінального провадження було ухвалено вирок, за яким цивільний позов задоволено частково і стягнуто на користь сина загиблої моральну шкоду у розмірі 1 000 000 грн.

Із системного аналізу положень статей 416, 421 КПК убачається, що погіршення становища засудженого через збільшення сум стягнення стосується випадку, коли це безпосередньо впливає на застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення та посилення покарання. Водночас у цьому кримінальному провадженні збільшення суми позову не потягло за собою застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення та посилення покарання.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 31.03.2025 у справі № 320/1199/19 (провадження № 51-5401км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126395703>

V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

11. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру

11.1. Запобіжні заходи (ст. 508 КПК)

11.1.1. Виконання ухвали суду про зміну запобіжного заходу з передання особи на піклування близькому родичу з обов'язковим лікарським наглядом на поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку, покладається на відповідний заклад з надання психіатричної допомоги, що не суперечить вимогам ст. 508 КПК та не унеможливорює виконання такої ухвали

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, за вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК, до особи застосував примусові заходи медичного характеру у виді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом.

У касаційній скарзі законний представник вказував, що ухвалу місцевого суду неможливо виконати, оскільки її виконання доручене медичному закладу, в якому відсутній суворий нагляд.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ст. 508 КПК до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, можуть бути застосовані судом запобіжні заходи у виді передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом або ж поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку.

Згідно довідки міської лікарні від 09.04.2024 особа з'являлась на прийом до лікаря-психіатра, однак медикаментозного лікування не приймала. У судовому засіданні 11.04.2024 особа втратила свідомість, при цьому вона та її законний представник повідомили, що вона декілька днів не вживала їжу, лише цитрусові та вітамінні препарати, відмовлявся їсти, на пропозицію медичного персоналу щодо госпіталізації до лікарні у зв'язку з запамороченням та низьким тиском також відмовилася.

З огляду на зазначене місцевий суд до набрання ухвалою законної сили змінив застосований до особи ухвалою суду від 25.12.2023 запобіжний захід у виді передання на піклування близькому родичу (члену сім'ї) – матері з обов'язковим лікарським наглядом на поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку, зазначивши про необхідність негайного виконання ухвали в цій частині після її проголошення. Виконання ухвали в частині запобіжного заходу суд поклав на комунальне підприємство «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради».

В подальшому, після набрання ухвалою місцевого суду законної сили в іншій частині, зокрема й щодо застосованих до особи примусових заходів медичного характеру, останню переміщено до Дніпровської філії «Спеціальний заклад з надання психіатричної допомоги» Державної установи «Інститут судової

психіатрії Міністерства охорони здоров'я України», тобто в заклад з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 01.04.2025 у справі № 538/2563/23 (провадження № 51-5547км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126328853>

11.2. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 514 КПК)

11.2.1. Закриття кримінального провадження в частині вчинення особою тяжкого умисного суспільно небезпечного діяння не є підставою для зміни виду застосованих примусових заходів медичного характеру, якщо особа, яка страждає на психічний розлад, вчинила інші суспільно небезпечні діяння (проступки, нетяжкі злочини), які пов'язані з посяганням на здоров'я потерпілої та становлять для неї загрозу

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій застосували до особи примусові заходи медичного характеру у вигляді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом за вчинення нею суспільно небезпечних діянь, що містять ознаки кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 125, ст. 126-1, ч. 4 ст. 185, ст. 390-1 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що Закон «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів», який має зворотну дію в часі, виключає суспільну небезпечність діяння особи за ч. 4 ст. 185 КК, отже кримінальне провадження в цій частині підлягає закриттю. Решта суспільно небезпечних діянь, вчинених особою, є проступками та нетяжкими злочинами, з огляду на що вважав за можливе застосувати до особи примусові заходи медичного характеру у вигляді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги зі звичайним наглядом.

Позиція ККС: рішення судів попередніх інстанцій змінено, закрито кримінальне провадження на підставі п. 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК в частині вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК, оскільки втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що обґрунтовуючи застосування до особи примусових заходів медичного характеру у вигляді госпіталізації її до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом, суди попередніх інстанцій виходили із того, що оскільки особа страждає на розлад психічної діяльності – гострий органічний шизофреноподібний розлад та вчинила суспільно небезпечні діяння, які хоч і не пов'язані із посяганням на життя іншої особи, однак пов'язані з посяганням на здоров'я потерпілої та становлять загрозу для останньої, то вимога сторони захисту про застосування до особи

примусових заходів у виді госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги із звичайним наглядом є безпідставною.

Тож закриття кримінального провадження в частині вчинення особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК, суттєво не впливає на визначений їй вид примусових заходів медичного характеру та не свідчить про істотну диспропорцію між визначеним судами видом таких заходів та характером захворювання, тяжкістю вчиненого діяння, а також ступенем небезпечності психічно хворого для себе та інших осіб.

ККС вказав, що суди попередніх інстанцій за результатом судового розгляду, встановивши всі фактичні обставини всіх суспільно небезпечних діянь, які не оспорується стороною захисту, взяв до уваги висновки судово-психіатричної експертизи та дійшов обґрунтованого переконання про застосування примусових заходів медичного характеру стосовно особи у виді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.04.2025 у справі № 333/11505/23 (провадження № 51-5265км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126610093>

VI. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

12. Умови відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження

12.1. Відсутність електронного підпису на відновлених матеріалах кримінального провадження, достовірність яких була підтверджена належним чином судом першої інстанції в рамках відновлення матеріалів провадження, не є підставою для визнання їх неналежними доказами, оскільки положеннями КПК не передбачено обов'язкового засвідчення відновлених матеріалів електронним підписом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджувала, що внаслідок незазначення деяких реквізитів у відновлених матеріалах кримінального провадження (підпису, посади тощо), було порушено право на захист.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій в частині кваліфікації дій, виду та розміру призначеного засудженому покарання, стягнення на користь потерпілого моральної шкоди, обрахування початку відбування покарання. Скасовано ухвалу апеляційного суду в частині вирішення цивільного позову потерпілої про стягнення з засудженого на її користь моральної шкоди і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положеннями ч. 1 ст. 615-1 КПК визначено, що відновленню підлягають втрачені матеріали кримінального провадження, яке не завершилося направленням обвинувального акту до суду, або судовий розгляд розпочато, проте рішення суду не ухвалено, або ухвалене рішення не набрало законної сили. За ч. 5 ст. 615-1 КПК на підставі зібраних

і перевірених матеріалів слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження повністю або в частині, яку, на його думку, необхідно відновити.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, слідчий суддя встановив, що вирок місцевого суду щодо обвинуваченого не набрав законної сили і постановив ухвалу про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, на які покликається сторона обвинувачення як на докази винуватості засудженого.

Отже, докази, на недоліки в яких вказує обвинувачений і його захисник, були відновлені у спосіб, передбачений процесуальним законом. Більше того, матеріали кримінального провадження містять докази того, що обвинувачений та його захисник були ознайомлені з обвинувальним актом та реєстром матеріалів досудового розслідування, оскільки останні під час судового розгляду, як в суді першої інстанції, так і під час апеляційного перегляду оперували матеріалами провадженнями під час здійснення захисту, що не може свідчити про їх не ознайомлення з цими матеріалами.

Крім цього, вимогами КПК не передбачено обов'язкового засвідчення відновлених матеріалів електронним підписом. Головне, щоб їх достовірність була підтверджена належним чином, що і було зроблено судом першої інстанції в рамках відновлення матеріалів провадження. Разом із цим ані захисник, ані обвинувачений не наводять вагомих мотивів того, яким чином покликання на відновлені матеріали кримінального провадження порушують право на захист, адже цілком передбачувано, що відновлений документ не є його оригіналом і може не мати підпису відповідної особи.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 31.03.2025 у справі № 320/1199/19 (провадження № 51-5401км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126395703>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за квітень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. – 59 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua